

uitgave van het Bisdom Haarlem-Amsterdam

DECEMBER
2020

5

SAMENKERK

...Toch
wordt het
Kerstmis

4

Kerstwens van
de bisschop

6

Kerstinterview
met mr.
Frank Visser

12

Zoeaven voor
de paus

uitgave van het bisdom Haarlem-Amsterdam

DECEMBER

2020

5

SAMENKERK

In dit nummer

Wat ik u
zeggen wil

4

De eerste kerstwens van onze nieuwe bisschop in *SamenKerk*. Ondanks de coronamaatregelen wordt het toch Kerstmis, want de ware viering van het Kerstfeest vindt plaats in ons hart en die kan doorgaan.

Colofon

SamenKerk is het magazine van het Bisdom Haarlem-Amsterdam en verschijnt zes keer per jaar. Nummer 5 • Jaargang 45
De volgende uitgave verschijnt op 21 januari 2021.

Redactie

Eric van Teijlingen (hoofd- en eindredactie), Carolien Hoogenboom, Maurice Lagemaat, Petra Vermeer (redactiesecretariaat).

Medewerkers

Mariska Adrichem, Anneke van Assema, Michel Bakker, Anneke Donkers, Eric Fennis, Leo Fijen, Jos Martens, Marcel Poorthuis..

Redactieadres

SamenKerk • Postbus 1053, 2001 BB Haarlem
Telefoon • 023-5112600 Fax • 023-5112629
IBAN • NL86 ABNA 0230 8523 19
E-mail • samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Abonnement

Abonnementenadministratie • 023-5112600.
Zes nummers *SamenKerk* • € 30,- per jaar
Zes nummers *SamenKerk* in het buitenland
€ 36,- per jaar

Advertenties

Redactie *SamenKerk*
Petra Vermeer (redactiesecretariaat)
023-5112600
samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Grafisch ontwerp / technische realisatie

Impulsar strategy & design • www.impulsar.nl
Vanderperk Groep • www.vanderperk.nl

Concept en creatie cover: Impulsar strategy & design

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming worden overgenomen. Van sommige teksten en illustraties is de herkomst niet te achterhalen; verantwoordelijken kunnen reageren via het redactieadres.

Zalig Kerstmis

De redactie van *SamenKerk* wenst u van harte een Zalig Kerstmis. We hopen met deze kersteditie samen met u het kerstgevoel te beleven, ook al blijven we op (veilige) afstand van elkaar. Voor het nieuwe jaar 2021 wensen wij u alle goeds toe.

SamenKerk verschijnt zes keer per jaar. Wilt u *SamenKerk* niet missen? Of ontvangt u *SamenKerk* liever thuis? Neem een abonnement! U ontvangt ons magazine voordat ze in de parochies verkrijgbaar is. Nu met bijzonder welkomstgeschenk!
Info: samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

SamenKerk sprak met televisierechter mr. Frank Visser over het kerstverhaal, vrede op aarde en burenruzies.

**Kerstcupcakes
bakken**
37

Jurre en Mateo bakken kerstcupcakes. Doe je mee?

**Kerstinterview
mr. Frank Visser**
6

28
Kerstpuzzel 2020
Blijf thuis... ga puzzelen.
En win die prachtige prijs
(een rondleiding in
de kathedraal)

**Gezocht: redactieleden / fotografen / correctoren
Meedenken, meeschrijven, meedoen**

Op zoek naar zinnig vrijwilligerswerk? Is schrijven, uitzoeken en presenteren een talent? Of wil je je fotohobby in de praktijk brengen? Wil je meewerken om SamenKerk vorm en inhoud te geven? We zijn op zoek naar nieuwe redactieleden, tekstcorrectoren en fotografen om iedere editie, óók in 2021, weer even fris, verrassend en informatief te laten zijn voor de lezers van ons magazine, de gelovigen in ons bisdom en ver daarbuiten. Interesse? Mail naar: samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

En verder

- 9** Vier Kerstmis thuis: Kerstprogramma's op TV
- 10** Wat ik doe
- 12** Voorwaards zoeaven! Een bijzonder stukje geschiedenis
- 15** Parels uit de schattengrot
- 16** Wij geloven: de Kerk in de kracht van de Heilige Geest
- 19** Nieuws van de kathedraal
- 20** Inspiratie
- 22** Kort nieuws
- 24** Interview met twee priesters
- 27** Leo Fijen
- 30** Heiloo
- 32** Zingt voor de Heer: een ster ging op uit Israël
- 33** Van onderop
- 34** Geboekt

**De ware viering
van het kerstfeest
vindt plaats in ons
hart en die kan
doorgaan.**

Zeker, Kerstmis zal anders zijn dit jaar. De coronasituatie beperkt ons in het samenkomen voor de viering van dit mooie feest. Op het kerstfeest wil je juist graag met anderen zijn en eenzaamheid wordt dan extra gevoeld. Die bekende woorden van het kerstlied 'Wij komen tezamen' zullen we dit jaar niet kunnen verwerklijken. Volle kerken of grote samenkomsten zijn niet mogelijk. Maar: de ware viering van het kerstfeest vindt plaats in ons hart en die kan doorgaan. Het wordt dus toch Kerstmis!

Scènes van het kerstverhaal

Ieder jaar overwegen we hoe Maria hoogzwanger op een ezel, met Jozef aan haar zijde, de lange tocht van Galilea naar Bethlehem in Judea moest maken, waar geen plaats was voor dit stel in de herberg, zodat het Kind uiteindelijk ter wereld kwam in een plaats die bestemd was voor beesten. Kind en ouders moesten daarna vluchten, want Herodes stond het naar het leven: weg, naar een ander land op de armen van de ouders, die zijn leven en zijn missie veilig wilden stellen. Dit beeld en die scènes blijven actueel. We roepen die niet alleen in herinnering om te gedenken dat onze God, de hoogste Heer, de plaats heeft ingenomen van een verworpene, een uitgestotene en in de grootste eenvoud ons mens-zijn is komen delen; we denken daarbij ook aan al die mensen op de wereldbol die vandaag de dag nog steeds door zo'n lot worden getroffen: de uitgestotenen, de vluchtelingen, de mensen voor wie geen plaats mag zijn. Dan wordt het echt Kerstmis!

Zó wordt het Kerstmis

Zo is Kerstmis niet alleen een feest van ons eigen welbehagen en een vredig gevoel, maar een feest dat oproept tot zorg een aandacht voor allen die het lot moeten ondergaan dat Jezus Christus is komen delen. En daarom is het kerstfeest juist niet een uitnodiging om onszelf op te sluiten in de eigen behaaglijke kamer, maar ons te verbinden met het lot en het leven van

Toch wordt het Kerstmis

Foto: Hernán Azócar

mensen die lijden, gebrek hebben, in nood zijn of moeten vluchten. Dan wordt het Kerstmis!

Dank u wel

Ik ben daarom dankbaar aan alle parochies, aan pastorale krachten en vrijwilligers met de PCI's, die ondanks de moeilijkheden van dit moment kerken open weten te houden en initiatieven hebben genomen om de zieken en ouderen bij te staan evenals de migranten en armen en iedereen die wel wat steun kan gebruiken. Ik dank allen die zich hebben ingezet om wegen te bedenken om het kerstfeest onder de aandacht te brengen en iedereen te laten delen in de beleving ervan, al kunnen we niet met (heel) grote groepen samen zijn.

Wat kunt u doen?

En als uzelf juist meer aan huis gebonden bent en er veel contacten, afspraken en onderdelen van uw gewone leven door corona weggevalen zijn, is het toch misschien mogelijk meer te overwegen en te bidden en

de noden van de mensheid en van deze tijd op te nemen in uw gebed, om eens wat vaker iemand op te bellen die (ook) alleen staat of een extra bijdrage te geven aan uw parochie, aan de Adventsactie voor mensen in nood of een ander goed doel.

Vrede

Laten we doen wat in ons vermogen ligt om de wereld van vandaag iets te bieden van de vrede op aarde waarover de engelen bij het pasgeboren Kind hebben gezongen. Die vrede is meer dan een afwezigheid van oorlog of geweld, het is totale harmonie, in onszelf en met ons leven, met God en de naaste. Kerstmis is een uitnodiging om ons leven als een geschenk en als een missie te zien, om het 'ik' wat meer los te laten, om vredebrenger te worden. Zó wordt het toch Kerstmis...

Van harte wens ik u vreugde en vrede toe, een zalig Kerstmis. ■

Bisschop Johannes Hendriks

Kerstgebed om vruchten van de coronatijd

Hoe komt het, goede God,
dat geloof en vertrouwen
vooral te vinden zijn
waar mensen ervaren
dat welvaart en bestaanszekerheid
niet vanzelfsprekend zijn?

Wij willen U bidden
dat de zelfvoldaanheid
doorbroken zal worden,
en er ruimte mag komen
in ieder mensenhart,
een openheid
om God weer te kunnen ervaren.
Want de werkelijkheid is niet
plat en maakbaar.

U kwam "uit den hoge"
om er voor ons te zijn.
Zo leert U ons omhoog zien
en om ons heen te kijken.

U willen we bidden
om hartelijke aandacht
van mensen voor elkaar,
om zorg en naastenliefde,
om respect en verdraagzaamheid,
ook voor geestelijke waarden.

Schenk Uw zegen over ons allen,
over de zieken en gezonden,
over ons werk
en over de Kerk;
schenk een goed nieuw jaar,
zalig en gezegend:
het jaar des Heren 2021.

De heilige Familie doet net als gestrande vakantiegangers: er maar het beste van maken

Burenruzies, overlast van dieren, te grote bomen, problemen met de overheid, conflicten over de erfgrans, mensen die lijnrecht tegenover elkaar staan, mr. Frank Visser heeft ze allemaal voor zich gehad in de rechtbank en in televisieprogramma's, die hoge kijkcijfers scoren. *SamenKerk* sprak met hem over de betekenis van het kerstfeest en 'vrede op aarde voor allen van goede wil' bij burenruzies.

U

bent al 25 jaar u de 'televisie-rechter van Nederland'. Wat is het geheim van dergelijke televisieprogramma's?

Mr. Frank Visser: "Dat komt door de wijze waarop de zaak uiteen

wordt gezet met een kennismaking met beide partijen en de kwestie die speelt, met later de hoorzitting waar de partijen hun kant van de zaak kunnen toelichten. Dan worden ook eventuele experts gehoord. En dan volgt de uitspraak. Het wordt als een Shakespearedrama gebracht, zeg maar. Rechtspraak als theater. Dat is op zich niks nieuws. Rechtspraak was altijd al openbaar en deels volksvermaak. Nu geschiedt het in gebouwen achter een muur van juristen. Zo'n televisieprogramma maakt rechtspraak voor een groter publiek toegankelijk. Daarnaast gaat het bij deze juridische kwesties echt ergens over: burenruzies, waarbij de boel flink verziekt kan raken, of die overhangende boom die echt overlast geeft, of overheidsinstanties die tot frustratie van de burger niet willen meewerken. Het zijn zaken die ook u en ik kunnen treffen. Ik zal niet ontkennen dat er ook sprake is van enig leedvermaak, ik bedoel dat

Foto: © SBS6

de kijker thuis kan meeleven met de eiser of de gedaagde. De kijker kan partij kiezen. En via social media merk je dat ook op de avond van uitzending. En natuurlijk is het altijd een beetje spannend wie er gaat winnen. De statistieken laten zien dat het opvallend vaak de gedaagde partij is en niet de eisende partij, die zo'n televisierechtszaak wint."

Uw programma's worden goed bekeken en de dag erna bij de koffieautomaat besproken.

"In het begin niet zo maar de laatste jaren (bij zowel de NCRV als SBS6) zijn de kijkcijfers goed te noemen. En die kijkcijfers bepalen bij de commerciële omroepen of

En wat dacht je van de wijzen uit het Oosten. Dat zijn toch de deskundigen waar niemand naar luistert.

zo'n programma uitgezonden blijft worden of niet. Omroepen kunnen per minuut zien of kijkers geïnteresseerd zijn of wegzappen. En zo blijkt dat als de experts bij de hoorzitting in beeld komen om feitelijke informatie te geven de kijkcijfers altijd wat inzakken. Terwijl ik die deskundigen juist nodig heb om een goed oordeel te treffen."

Kerstmis is vrede op aarde. Wat zou u willen zeggen over burenruzies?

"Je hebt natuurlijk verschillende soorten burenruzies. Als sprake is van asociaal gedrag omdat iemand (psychisch) verward is of (ernstig) verslaafd, dan helpt het niet om met zo'n iemand redelijk en billijk te overleggen. Maar anders zou ik zeggen: overleg met je burens. Het gros van de burenruzies begint met iets kleins. De een zegt wat, de ander reageert. Kleine beetjes worden een hele hoop. En zo escaleert het dan tot pesterijen, negeren, scheldpartijen enzovoort. Mijn advies is: denk goed na of je wel of niet kunt leven met wat je als overlast

ervaart. Is het echt zo belangrijk dat ik er bij de burens over begin? Een sporadisch nachtelijk barbecuefeestje bijvoorbeeld. Zal ik gaan klagen? Niet als het een paar keer in de zomer is bij mooi weer. Maar ligt mijn baby er steeds van wakker, dan is het belangrijk om begrip te vragen aan de burens. Wat je nooit moet doen: onmiddellijk reageren want dan is je reactie vaak te emotioneel. Maar nogmaals, belangrijker is de vraag of het écht nodig is om er wat van te zeggen. Mensen denken wel eens dat alle problemen opgelost kunnen worden. En ze denken te snel ik moet gelijk hebben. En dan verzeilen ze in een voortslepende burenruzie."

Houden mensen zich aan de uitspraak?

"Ja, gelukkig wel. Ik leg partijen vaak een contactverbod op, een wapenstilstand. Ze mogen elkaar niet meer groeten bijvoorbeeld. Dat helpt en men houdt zich er echt aan. Het lijkt mij beter dan elkaar scheldend over het tuinhek toe te spreken."

Een jong echtpaar treft na een lange reis bij aankomst een overboekt hotel en wordt in een slecht onderhouden bijgebouwtje ondergebracht. Wat moeten ze doen?

Mr. Frank Visser (lachend): "Uit het leven gegrepen, zou ik zeggen. Mensen maken dit mee. Men gaat op reis, hotel failliet. Wat nu? Kunnen we wel blijven? Of het nu om Jozef en Maria gaat of om mensen, die een zomervakantie hebben geboekt naar Spanje, Griekenland of Turkije. Vakantiegangers adviseer ik om direct een klachtenformulier te vragen en bewijsjes van extra kosten, bijvoorbeeld van onderdak elders, te bewaren om die later te kunnen verhalen. Kijk je naar het kerstverhaal van Lucas dan doet de heilige Familie eigenlijk precies hetzelfde als hedendaagse vakantiegangers: Het beste er maar van maken en we zien thuis wel hoe het verder gaat. Ze zouden zo in mijn programma passen, Maria en Jozef. En wat dacht je van de wijzen uit het Oosten. Dat zijn toch de deskundigen waar niemand naar luistert."

Spreekt het kerstverhaal u aan?

"Gelovig gezien vind ik het Paasfeest een belangrijker feest. Het geboorteverhaal van Jezus is een verhaal van alle tijden. Of het nu de versie is Matteüs of van Lucas. Het spreekt van een keiharde wereld. De Romeinse overheid die het volk wil tellen om belastinggeld, waardoor de hoogzwangere Maria een lange reis moet maken naar Bethlehem, waar geen plek is voor hen. Herodus die de kindertjes van die stad vermoord. Keihard. Een wereld waar het Romeinse recht van toepassing was. Als ik mij goed herinner van mijn rechtenstudie was het vooral een recht van de sterkste. Daar kenden ze geen zogeheten 'artikel 5' (Visser maakt

een handgebaar voor zijn ogen - red.), 't door de vingers zien, ofwel gedogen, zoals wij kennen in ons rechtssysteem en maatschappij. Ons recht is vriendelijker, heeft meer aandacht voor de zwakke. Als rechter is het je taak om niet het recht van de sterkste toe te passen maar om het recht in redelijkheid en billijkheid toe te passen. Als één van de twee partijen door je uitspraak de vernieling in gaat, doe je het niet goed. Maar dat terzijde."

Het geboorteverhaal van Jezus is een verhaal van alle tijden.

Hoe werd vroeger bij u thuis Kerstmis gevierd?

"Ik kom uit een groot, katholiek gezin met acht kinderen. Een degelijk katholiek gezin kun je wel zeggen. Iedere zondag naar de kerk en doordeweeks naar de katholieke basisschool. Mijn vader overhoorde bij het avondeten de oudste kinderen de catechismus. Hij kende die helemaal uit z'n hoofd. Kerstmis was een hoogtijdag in de familie. Ik herinner mij dat wij als de kleinste kinderen niet meegingen naar de nachtmis. Maar thuis was er een grote, feestelijk gedekte tafel en iedereen had een kaarsje bij zijn bordje staan. We zongen kerstliedjes en het was gezellig. Mijn vader overleed toen ik een jaar of zes was. Dat had een grote impact op het gezin, emotioneel maar ook financieel. Maar mijn sterkste herinneringen zijn als gezin bij elkaar rond de tafel."

Heeft uw gezinssituatie ook invloed gehad op uw werk als rechter?

"In die zin dat toen ik als kantonrechter ontslagzaken deed, ik altijd extra oog had voor de kostwinner en welke gevolgen een ontslag zou kunnen hebben voor zijn of haar gezin, voor de kinderen."

Met Kerstmis ook naar de kerk?

"Ja, dat is dit jaar nog maar de vraag. Dat komt door de coronamaatregelen. Ik ben niet in de kerk te vinden

Mr. Frank Visser voor het Amerikaans Hooggeretshof (Foto: privécollectie)

bij grote en grootste plechtigheden. Wat dat betreft zoek ik liever de stilte op van het gebouw, ga ik even naar de Mariakapel of neem ik deel aan een stille Mis doordeweeks."

Kerstmis is een tijd van kerstwensen. Wat is uw kerstwens?

"Dat we stoppen met ruzie maken en ons verheugen om het kerstkind dat telkens weer geboren wordt, zoals de heilige Franciscus eens schreef." ■

Eric van Teijlingen

Mr. Frank Visser (69) werd geboren in Maartensdijk. Hij is getrouwd, heeft twee kinderen en twee kleinkinderen. Hij was onder meer Officier van justitie in Alkmaar en kantonrechter in Zaandam. Vanaf 1995 was hij te zien in het televisieprogramma 'De rijdende rechter' (NCRV) en vanaf 2015 in onder andere 'Mr. Frank Visser doet uitspraak' en 'Mr. Frank Visser rijdt visite' (SBS6). Daarnaast schrijft hij boeken en columns.

Vier Kerstmis thuis...

Speciale kerstprogramma's

Urbi et Orbi met de kersttoespraak en -zegen van paus Franciscus: vrijdag 25 december om 12.00 uur (NPO2).

Zalig Kerstfeest met Wishful Singing: vrijdag 25 december om 12.25 uur (NPO2). Sfeervol kerstprogramma met kerstliederen. Wilfred Kemp interviewt benedictijner monnik Thomas Quartier over de uitspraak van de engelen van de kerstnacht: "Vreest niet". Wat betekent niet-vrezen in de dagen van covid en maatschappelijke onzekerheid.

De Nationale Kerstavond: donderdag 24 december om 22.30 uur (NPO2). Johnny de Mol brengt een alternatieve kerstvertelling met kerstliederen. Hij deelt persoonlijke en maatschappelijk lichtpuntjes en neemt ons mee langs hoop, troost, dromen en beloftes voor 2021. Met artiesten als Iris Hond, Simone Kleinsma, Edsilia Rombley, Samantha Steenwijk en de 3J's.

Kerst met de zandtovenaar: zaterdag 19 december om 19.25 uur (NPO Zapp/NPO3) en vrijdag 25 december om 12.10 uur (NPO1). Vanuit Kasteel De Haar wordt het geboorteverhaal van Jezus door Gert van der Vijver met zand tot leven gewekt. Artiesten als O'G3NE, Soy Kroon, Unity en Sophia Kruithof zingen mooie kerstliedjes, Edson da Graça is de verteller en de jonge violist Marcel Sutedja en de act 'Poppetje van Papier' brengen verrassende optredens.

Kerst met Michelle David & the Gospel sessions: vrijdag 25 december om 23.00 uur (NPO2). Michelle David 'vertelt' het kerstverhaal in gospelsongs, met Typhoon en Jeangu Macrooy

Wijzigingen voorbehouden.

Met dank aan de KRO en KRO-NCRV.

Vieringen via de TV op NPO2

Donderdag 24 december om 23.30 uur (NPO2): eucharistieviering vanuit de Sint-Nicolaasbasiliek (Amsterdam) met pastoor Eric Fennis m.m.v. Cappella Nicolai.

Vrijdag 25 december om 11.00 uur (NPO2): eucharistieviering vanuit de Sint-Nicolaasbasiliek (Amsterdam) met mgr. Jan Hendriks m.m.v. Cappella Nicolai.

Vrijdag 25 december om 16.15 uur (NPO2): Met hart en ziel kerstviering, Kerst in Jorwert met voorganger Hinne Wagenaar.

Zondag 27 december om 10.00 uur (NPO2): eucharistieviering vanuit Roelofsarendsveen met pastoor Jack Glas.

Zondag 3 januari om 10.00 uur (NPO2): eucharistieviering vanuit St. Vincentius a Paolokerk (Volendam) met pastoor Paul Stomph.

Geloofsgesprek

Zondag 27 december om 9.45 uur (NPO2) met mgr. Hans van den Hende (Bisschop van Rotterdam).

Zondag 3 januari om 9.45 uur (NPO2) met Erik Tuijp.

Kerstvieringen kathedraal-TV

Volg het kerstfeest via kathedraal-TV (www.kathedraaltv.nl):

- Kerstnacht (24 december) om 20.00 uur met mgr. Jan Hendriks
- Hoogfeest Kerstmis (25 december) om 10.00 uur met mgr. Jos Punt

Elke parochie draait op vrijwilligers. Deze toegewijde groep mensen zet zich vele uren in voor het reilen en zeilen van de geloofsgemeenschap. In zeer diverse taken: van koster tot lector, van communiegroep tot parochiebestuurder. *SamenKerk* reist door het bisdom en vraagt: wat is uw taak in de parochie?

Eric van Teijlingen

Wat ik DOE...

We communiceren wat af...

Christel Kerssens-van der Pijl is sinds juli 2019 lid van het parochiebestuur van de heilige-Matteüsparochie. Deze parochie omvat de dorpen en de steden Hoorn, Oosterblokker, Westwoud en Zwaag. Kerssens-van der Pijl: "We vergaderen eens per zes weken over het reilen en zeilen van de parochie. Het mooie is dat je mag meebeslissen over belangrijke zaken voor de gemeenschap, zoals een goed beheer van de financiën, het onderhoud van de gebouwen en initiatieven voor de mensen. Als parochiebestuur als geheel dragen we verantwoordelijkheid voor de keuzes die we, samen met de pastores, maken. Ik zit ook in de redactie van het parochieblad *Bronwater*. Omdat ik in het dagelijks leven als projectleider en communicatieadviseur werk, heeft communicatie mijn aandacht." En hoe communiceert de parochie met de parochianen? "Naast ons parochieblad hebben we een website en social media als Facebook en sinds dit voorjaar een YouTube-

Koffiedrinken, het achtste sacrament

Koffie, koffie, lekker bakkie koffie, zong Rita Corita ooit. Nederlanders zijn grote koffiedrinkers. We drinken gemiddeld ruim vier kopjes koffie per dag en zo'n drie kopjes thee. Thuis, in de horeca, op het werk en in parochies wordt er heel wat koffie gezet. In de voorraadkast van iedere kerk staan naast hosties en miswijn ook pakken koffie. In alle parochies wordt er bij vergaderingen of andere activiteiten van werkgroepen en na vieringen koffie gedronken. Koffiedrinken wordt dan ook wel eens het achtste sacrament genoemd van de kerk. In Badhoevedorp drinken de parochianen na afloop van de zondagse viering koffie en ook na de viering speciaal voor ouderen op de laatste donderdag van de maand. De koffieploeg bestaat uit vier dames, waarvan er telkens twee de beurt hebben. Jopie Bruck: "Als een van de dames verhinderd is dan val ik in." Als coördinator maakt Bruck het schema voor de inzet van de vrijwilligers en verzorgt zij de inkoop van de koffie, suiker en melk en de koekjes. "Ik doe de inkoop via de plaatselijke winkels. De koffie bestel ik

Dekenaat Meerlanden
Parochie H.H.
Engelbewaarders
Badhoevedorp
Jopie Bruck (80)
Koffie en thee zetten

Dekenaat Hoorn
Parochie H. Matteüs Hoorn
Christel Kerssens-
van der Pijl (35)
Bestuurslid communicatie

Foto: Eric van Teijlingen

bij de wereldwinkel in Aalsmeer. Op zondag zetten we voor zo'n dertig tot vijftig personen koffie. Niet iedereen blijft na afloop koffiedrinken. Achter in de kerk staan een paar tafels met stoelen. Met elkaar koffiedrinken is zo belangrijk voor de mensen, om elkaar te zien en te spreken. Dat je even je verhaal kwijt kunt. Dat je even contact hebt met elkaar." En na afloop afwassen? Bruck: "De vaatwasser. Op zondag gaat de vuile vaat

erin en op maandagmorgen haal ik de schone kopjes en schoteltjes en lepeltjes er weer uit. Ik ben er dan toch." Want op maandagmorgen is ze weer in de kerk te vinden bij de schoonmaakploeg, die de toiletten schoonmaakt, stoft enzovoort. Ook daar wordt uiteraard weer koffie gedronken door de vrijwilligers. Jopie Bruck, die in 2007 tot Vrijwilliger van het dorp werd gekozen, is zo'n bekende duizendpoot waarop parochies gebouwd zijn. "Ik ben graag in de kerk. Er liggen hier heel wat voetstappen, mijn kinderen zijn hier gedoopt en hebben hier hun eerste communie gedaan. Ook mijn man Hans was heel actief in de kerk. Hij is tien jaar geleden overleden maar als ik door de kerk loop is Hans altijd met me mee. Als vrijwilliger van de parochie voel ik me betrokken bij de gemeenschap. Je hoort ergens bij. En het vrijwilligerswerk geeft ook veel voldoening. Je vindt het toch leuk als iemand zegt: 'het was weer lekker, Jopie'. Ik kom zelf uit een katholiek gezin en ik geloof waarin ik ben opgevoed. Ik had een heerroom, die pastoor was in Renkum. Tuurlijk twijfel ik ook wel eens maar het geloof geeft mij uiteindelijk troost en kracht om door te gaan." Door de coronamaatregelen is er geen koffiedrinken. "Ja, dat is wel jammer. Het is een verarming voor de parochie. Ik mis het wel dat we na de viering elkaar niet kunnen ontmoeten en spreken. Waarschijnlijk dus ook geen Oudejaarsavondkoffie met een lekkere oliebol. Ik kijk erg uit naar 2021. Houden we dan toch een gezellig koffiefestje!" ■

Foto: Marit van der Pijl

account voor de livestreams van onze vieringen. Op de website vind je informatie, maar kun je ook reserveren voor een kerkviering (vanwege de coronamaatregelen) en doneren. Maar communicatie is veel meer dan dat. Vorige week opperde ik het idee van een kerstkaart om mee te geven aan iedereen die onze kerklocaties bezoekt. De pastoor kwam binnen twee dagen met een mooi beeld en teksten. En via een vriend had ik een dag later een mooi opgemaakte kerstkaart. Daar zijn geen ellenlange vergaderingen voor nodig, dat kun je gewoon doen! Ik houd van lekker doorpakken met weinig middelen", zegt Kerssens-van der Pijl lachend. "Door de coronacrisis veranderde er heel veel in een heel

korte tijd. En telkens moesten er aanpassingen plaats vinden. Dat vroeg veel van iedereen, van het parochiebestuur en de vrijwilligers tot aan de gewone gelovigen toe. Last-minute zaken communiceren vraagt ineens actie. Dan kun je niet altijd met iedereen overleggen. Maar communiceren blijft belangrijk. Dat je boodschap, dat het nieuws bekend wordt: allereerst bij de vrijwilligers en de trouwe kerkgangers, maar ook bij iedereen die iets van de kerk wil. Een open deur overdag, dat mensen even het Stiltecentrum in centrum van Hoorn kunnen bezoeken, hoort ook bij communicatie. Het leuke van een bestuurstaak is ook dat je veel meer weet over wat er achter de schermen allemaal moet gebeuren om gebouwen in stand te houden en vieringen te laten plaatsvinden. Het is bijzonder om te ervaren hoeveel vrijwilligers zich dagelijks inzetten voor de parochie. Dat maakt dat je je nog meer verbonden voelt met de parochie, en niet alleen met de kerklocaties waar je zelf vaak viert, maar ook de andere locaties van de parochie." ■

Voorwaarts zoeaven! Leve Pius IX!

Westfriezen vochten 150 jaar geleden voor de paus

Tot in de jaren veertig van de vorige eeuw zag men ze nog wel een enkele keer: stokoude mannen in vreemde militaire tenues. Het waren de oudgedienden van het leger van de paus, de zoeaven. Ruim drieduizend mannen uit Nederland, waarvan het grootste gedeelte uit West-Friesland, maakten ooit deel uit van dit pausleger. Ze vochten 150 jaar geleden hun laatste slag. Een bijzonder stukje geschiedenis.

H

et Italië zoals wij dat nu kennen, bestond halverwege de negentiende eeuw nog niet. Het was een lappendeken van koninkrijken en hertogdommen. Eén daarvan was de Kerkelijke Staat met Rome als hoofdstad en de paus als staatshoofd. Het was ongeveer even groot als Nederland en strekte zich ooit zelfs uit tot Bologna. Die lappendeken was niet ieders ideaal en er groeide in de negentiende eeuw een brede nationalistische stroming, die een *Risorgimento*, een eenwording, voor ogen stond. Hun voorman was koning Victor Emanuel II van Sardinië, vanaf 1861 ook koning van Italië, met een troon in Turijn. Hij werd bijgestaan door politicus Camillo di Cavour en rebellenleider Giuseppe Garibaldi, die een heel leger aan roodhemden wist te mobiliseren. Paus Pius IX voelde er niets voor om opgenomen te worden in dat grote, ene, Italië. Hij ging zich verdedigen en riep daartoe om militaire hulp van buitenaf. En die kwam er!

Nederland zou uiteindelijk met ongeveer 3.200 zoeaven zelfs het grootste contingent vrijwillige soldaten aan de troepenmacht onder de tiara leveren, de *Zuavi Pontifici*. West-Friesland was een grootleverancier.

Op naar Rome

Dat Nederland zo veel vrijwilligers leverde aan het pauselijk leger houdt verband met de hier pas verworven vrijheden van de katholieken. Hun emancipatie was destijds in volle gang. De bisschoppelijk hiërarchie

was hersteld in 1853. Zou nu de Kerkelijke Staat vallen dan liepen al die nieuwe rechten misschien ook wel gevaar, moet men gedacht hebben. En er was natuurlijk altijd nog het avontuur dat trok. Sterke jonge mannen die ineens ver van huis de paus mochten verdedigen. De werving verliep geolied. Oproepen verschenen in de katholieke dagbladen en lokkende preken daalden vanaf de kansels op de soldaten in spe neer. Ook werden er grote sommen geld opgehaald. Belangrijk verzamelcentrum voor Nederlandse zoeaven was het Brabantse Oudenbosch. Vandaaruit ging men dan naar Brussel voor een stevige keuring en registratie, dan via Parijs naar Marseille en per schip naar de havenstad Civita-vecchia nabij Rome (om niet over het grondgebied van de tegenstander te hoeven reizen).

Militaire training

Tegen 1870 had de Kerkelijke Staat al veel gebied verloren maar de paus heerste nog in Rome en omgeving, het zogeheten *Patrimonium Petri*. Veel van de eigen onderdanen van de paus zagen minder op tegen aansluiting bij het patriottische en liberale Italië. Daarom moest hij qua manschappen leunen op zijn eigen Zwitserse Garde, de doorslaggevende aanwezigheid van Franse troepen (sinds 1849) én de zoeaven. Die kregen na aankomst een militaire training in een van de kampementen onder leiding van de Franse generaal Christophe de Lamoricière, de oprichter van de pauselijke zoeaven, en graaf de Becdelièvre, die in Noord-Afrika had gediend. De Becdelièvre kleepte de paussoldaten naar de dracht van Berbersoldaten van een Algerijns keurkorps: een kort tuniek boven een pofbroek en lage schoenen met slobkousen. Op het hoofd geen fez zoals de Algerijnen - te Arabisch - maar een kepie (een hoge pet).

**De Paus is mijn
Vader en ik ga als
hij mij vraagt**

Portret van zoeaaf P.J. Alfrink uit Amsterdam, in een atelier met de St. Pieter op de achtergrond. (Collectie Nederlands Zouavenmuseum)

De Nederlandse zoeaven zullen zeker in het begin geen Frans hebben gesproken of verstaan. Niet alleen bij de militaire training gaf dat problemen, ook bij de biecht. Ze kregen dan ook een zogeheten biechtspiegel uitgereikt. Dat was een kaart met veel denkbare zondes in drie talen, waaronder het Nederlands. Elke zonde had een nummer. Dat nummer kon je aan de biechtvader laten zien. Die geestelijke 'strijd' was even belangrijk als de verdediging van Rome.

Veldslagen

Beroemd is de Slag bij Mentana, ten noorden van Rome, op 3 november 1867. Tegenover 15.000 roodhemden van Garibaldi stonden slechts 5.000 pauselijke troepen. De zoeaven brachten het leger van de paus een glorieuze overwinning. Pius IX zou een jaar later op een audiëntie nog zeggen: "Dagelijks dank ik de goede God dat Hij mij de Hollandse zoeaven gezonden

heeft. Want aan hen ben ik het behoud van Rome verschuldigd.”

Maar houdbaar bleek de pauselijke staat in deze omvang niet. De tegenstand werd te groot. Het onvermijdelijk instorten werd bespoedigd toen keizer Napoleon III de Franse troepen definitief terugtrok. De zoeaven stonden er nagenoeg alleen voor. Op 20 september 1870 sloegen de Garibaldisten een bres in de Romeinse stadsmuur bij Porta Pia. Ook ‘de vuist van de paus’ kon dit met hun beproefde strijdkreet ‘Zouaves en avant! Vive Pio Nono!’ niet verhoe- den. De eenheid van Italië was een feit. De paus trok zich teleurgesteld

**Zoeavenbroe-
derschap Fidei
et Virtute met
vaandel, circa
1900. (Collectie
Regionaal Ar-
chief Alkmaar)**

**← Monument voor
Pieter Janszoon
Jong in Lutje-
broek. Deze
twee meter lan-
ge reus sneuvel-
de na een hero-
isch gevecht te
Monte Libretti.
Hij werd een le-
gende en was
zelfs als specu-
laaspop te koop.
(Collectie Bu-
reau Plantage
Zorg en Hoop)**

terug in zijn laatste bolwerk, Vati- caanstad. En zo viel 150 jaar geleden de Kerkelijke Staat. In 1929 regelde het Verdrag van Lateranen onder meer de onafhankelijke status van de Vaticaanse staatsstaat en werd de paus weer staatshoofd.

Terug in Nederland

Na terugkeer in Nederland werden de zoeaven als helden binnengehaald, maar dat dan wel in ‘eigen parochie’. Voor de Nederlandse overheid waren ze

burger af, omdat ze vrijwillig in een vreemde krijgs- dienst waren getreden. Dit zou voor velen het vinden van werk en het verkrijgen van voorzieningen voort- aan bemoeilijken. De hechte katholieke gemeenschap sloot echter de gelederen en nam hen uiteraard wel op. Er kwamen zoeavenbroederschappen die steun verleenden en de onderlinge band levend hielden. De daden van de Nederlandse zoeaven die het leven lieten, in de strijd of door cholera of malaria, werden breed uitgemeten en dat zal zeker het katholieke zelfbewust- zijn hebben onderbouwd. Het doek sloot met het over- lijden op 27 september 1946 van Petrus Verbeek uit het Zuid-Hollandse Monster (toen bisdom Haarlem), de laatste zoeaaf.

De Paus is mijn Vader

Het is een bijzonder stukje kerkgeschiedenis en zo dicht bij huis. Het monument bij de katholieke kerk in het Westfriese Lutjebroek van Pieter Janszoon Jong – de ‘reus uit Lutjebroek’, voetbalclub De Zouaven en café De Paus houden de herinnering levend. Afsluitend de woorden van een destijds jonge zoeaaf: “De Koning van Nederland is mijn Koning en ik ga als hij mij roept. De Paus is mijn Vader en ik ga als hij mij vraagt.” ■

Michel Bakker

In Oudenbosch (Brabant) bevindt zich het enige museum ter wereld dat gewijd is aan de pauselijke zoeaven. Info: www.zouavenmuseum.nl

Met dank aan Alexander de Bruin, Mark Buijs, Marijke Zonneveld-Kouters, Peter Cammaert, Trudy van Dooren, Olga van der Klooster, Hans Krol, Anja Kroon, Sjaak Schraag, Floor Twist en Eric van Teijlingen.

Marcel Poorthuis is hoogleraar in de dialoog tussen de godsdiensten aan de Faculteit Katholieke Theologie van Tilburg University.

D

e drie koningen blijven tot de verbeelding spreken. De Bijbel vertelt over wijzen, magiërs wellicht, maar dat het er drie zijn en zelfs koningen is een latere eerbiedwaardige overlevering. Zeker voor onze tijd is

het van belang dat er een donkere koning bij hoort, alle werelddelen zijn aanwezig bij de kribbe. Niet minder belangrijk in onze tijd, waar een kloof tussen oud en jong dreigt door de coronacrisis, is dat er een jonge, een middelbare en een oude koning acte de présence geven: iedereen hoort erbij!

Nu wil ik de schijnwerper richten op de gaven die zij meebrengen: goud, wierook en mirre. Goud symboliseert het koningschap, wierook de priester en mirre de zalving tot profeet. Een oeroude legende (waaraan deze column zijn naam heeft te danken) vertelt dat Adam en Eva toen ze uit het paradijs werden verbannen, kostbare gaven mochten meenemen: goud, wierook en mirre. Adam en Eva verborgen die gaven in een grot, de schattengrot. Kinderen van Abraham zouden die schatten hebben meegenomen naar het Oosten (Gen 25:1-6 - de naam Keturah, de andere vrouw die Abraham huwde, betekent: wierook), zodat de wijzen uit het Oosten ermee hulde konden brengen aan het goddelijk kind. Historisch? Daar gaat het niet om. Het gaat erom wat die verhalen willen zeggen. Het gaat om de symboliek en die is wat wierook en priesterschap betreft deze: de oermens kreeg heel de schepping aan zijn zorg toevertrouwd en dus is iedere mens als het ware priester van de schepping. De paradijselijke toestand biedt een blauwdruk van hoe wij op verantwoorde manier met de schepping om moeten gaan, in dankbaarheid Gods geschenk aanvaardend zodat we in de offergave God erkennen als Heer en eigenaar van alle goeds. Deze in ware zin eucharistische houding betekent dat wij ons niet als eigenaar van de aarde mogen beschouwen, maar veeleer als priesters die dankzeggen voor wat we ontvangen. De telkens weer verrassende geschenken die wij dagelijks ontvangen: eten en drinken, maar ook vriendschap

- een kleine attentie, een vriendelijk gebaar - nodigen uit om die te delen. Door te delen wordt de vreugde niet verminderd, maar wonderlijk genoeg nog vergroot. Het Oosters christendom heeft deze priesterlijke dimensie van iedere gelovige levendig bewaard. Toch herinnert de wierook bij de kribbe ons er ook aan, als we maar opletten. De gelovige als priester dient zelfs

De mens als priester van de schepping

Door te delen wordt de vreugde niet verminderd, maar wonderlijk genoeg nog vergroot

als fundament voor een milieu-spiritualiteit die ons veel te zeggen heeft. De 'groene patriarch' Bartolomeüs I van Constantinopel is er een goed voorbeeld van. Maar ook de diepzinnige theoloog Kallistos Ware mag er wezen. Van hem citeer ik het onderstaande: "De mens is in staat God te loven en te prijzen om de wereld. De mens is een 'eucharistisch' wezen. Niet alleen leeft hij in een wereld, denkt erover na en gebruikt deze, maar hij is eveneens

in staat om de wereld te zien als een gave Gods, als een sacrament van Gods aanwezigheid en een middel om met Hem in *communio* te treden. Daarom kan hij de wereld met dankzegging terug aan God aanbieden: 'Wij offeren U het uwe, genomen uit het uwe, namens alles en voor allen' (uit de liturgie van de heilige Johannes Chrysostomos)."

Zalig Kerstfeest! ■

De Kerk

in de kracht van de
Heilige Geest

Iedere zondag zeggen of zingen we de geloofsbelijdenis. Wat geloven wij? Dit is deel vijf in een serie van zes artikelen over de geloofsbelijdenis van Nicea/Constantinopel, in een oecumenisch perspectief ontleed aan de hand van het boek *Wij geloven. Rooms-katholiek en protestant: één geloof. De geloofsbelijdenis van Nicea / Constantinopel* (uitgelegd door Bram van de Beek en Herwi Rikhof).

Geert van Dartel (64) is voorzitter van de Raad van kerken Nederland en secretaris van de Katholieke Vereniging voor Oecumene.

H

et oecumenische gesprek over de Kerk is één van de hobbels die op de weg naar de zichtbare eenheid genomen moeten worden. Sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw is het gesprek over het wezen

en de missie van de Kerk op hoog niveau gevoerd. Het leidde tot een grote mate van overeenstemming, maar nog niet tot consensus. Het grootst zijn de verschillen binnen het brede spectrum van het Westers christendom. Katholieken en protestanten denken verschillend over de grondstructuren en verschillen ook in de beleving van de Kerk.

In de geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel (381) wordt in het derde gedeelte over de heilige Geest één regel aan de Kerk gewijd: 'Wij geloven) In één, heilige, katholieke en apostolische Kerk'. Elk woord in deze zin, zo stellen Rikhof en Van de Beek in het tiende hoofdstuk van hun boek dat aan deze ene regel gewijd is, lijkt een probleem. Alle redenen dus om deze woorden zorgvuldig en helder uit te leggen. Dat doen de auteurs en daarmee leggen ze een fundament voor een gemeenschappelijk verstaan van de Kerk.

Wij geloven

Officieel begint de geloofsbelijdenis met 'Wij geloven' dat in de Westerse kerk al snel door 'Ik geloof' werd vervangen. De reden voor deze verschuiving heeft te maken met het gegeven dat deze geloofsbelijdenis vooral gebruikt werd bij het toedienen van het doopsel. Maar de auteurs leggen een ander accent en stellen dat de belijdenis van vertrouwen in de Kerk problematisch wordt wanneer deze afhankelijk gemaakt wordt van individuele inzichten en ervaringen. Er is in verleden en heden te veel fout gegaan in de Kerk om op eigen kracht en overtuiging het vertrouwen en het geloof in de Kerk te beamen. Zij kiezen daarom voor de oorspronkelijke Griekse vorm 'Wij geloven', tevens de titel van het boek, en houden eraan vast dat de Kerk dit blijft belijden. Van de vijf woorden (*in één, heilige, katholieke en apostolische*) mag het

woordje 'in' niet onbesproken blijven. Het stond in de oorspronkelijke Griekse versie, maar verdween door Augustinus in de vijfde eeuw uit de Latijnse versie. Het geloven *in* de Kerk is immers

van een andere orde dan geloven *in* de Vader, Zoon en heilige Geest. Thomas van Aquino overbrugt in de dertiende eeuw het verschil door erop te wijzen dat het er om gaat dat de heilige Geest *in* en *door* de Kerk werkzaam is. Dit is een belangrijk inzicht dat grote consequenties heeft voor het denken over en meedoen in de Kerk. Het is een paradoxaal gegeven dat God Zijn genade schenkt aan goddeloze en zondige mensen, die daarvoor *opnieuw* en *nieuw* tot leven komen. Juist daarom gaat het als we samen zeggen: *wij* geloven in de Kerk.

Tegen deze achtergrond komen de vier zogeheten *notae ecclesiae* aan bod: eenheid, heiligheid, katholiciteit en apostoliciteit. Het hoeft niet te verbazen dat deze vier kenmerken van de Kerk in de geschiedenis veelvuldig gebruikt zijn om de eigen kerkopvatting te verdedigen en zich af te zetten tegen de andere. De ware Kerk is daar waar de *notae ecclesiae* gewaarborgd worden. Iedere

kerkelijke traditie en stroming heeft daar een eigen verhaal bij. Het Tweede Vaticaans Concilie wees erop dat we die *notae ecclesiae* niet juridisch, maar heilshistorisch moeten verstaan. Het zijn niet zomaar empirische kenmerken van het instituut, maar agendapunten voor de Kerk op weg naar de eindtijd. Zo beschouwd ontstaat er ruimte voor een oecumenische dialoog.

Wij geloven in de ene

De eenheid van de Kerk, zo betogen

Van de Beek en Rikhof in navolging van de kerkvader Cyrillus van Jeruzalem (315-386), is gefundeerd in de eenheid van God. Deze belijdenis van de vroege Kerk is ontleend aan het Sjema, de basisbelijdenis van Israël: 'Hoor Israël, de HEER is onze God, de HEER is één' (Deut. 6,4). Door de gave van de Geest en in de bediening van het doopsel krijgt de eenheid van de Kerk gestalte. De auteurs wijzen naar de kerkvaders die de Geest, het doopsel en de Kerk als een eenheid beschouwen. In de Westerse Kerk is die eenheid uit elkaar getrokken waardoor er ruimte ontstond tussen de Geest en de Kerk en de geldigheid en effectiviteit van het doopsel onderwerp van kerkelijke twist werd.

Heilige

De term heilig wordt vandaag meestal moreel ingevuld: Heilig is iemand die goed leeft en die veel voor

”
Heiligheid gaat hier niet om menselijk gedrag, maar om de inwoning van God in de gemeenschap van de Kerk

Uit de geloofsbelijdenis

Ik geloof in de ene, heilige, katholieke en apostolische Kerk.

anderen over heeft, zo is de gangbare gedachte. Maar gaat het daar wel om als we belijden dat de Kerk heilig is? Nee, zeggen Rikhof en Van de Beek, niet om menselijk gedrag gaat het hier, maar om de inwoning van God in de gemeenschap van de Kerk. De Kerk is heilig om wat de heilige Geest aan de goddeloze bewerkt. "Alleen in de gemeenschap met God is de Kerk heilig en zijn haar leden heilig als leden van het lichaam van Christus die hen door zijn Geest uit het duister heeft geroepen tot het licht" (pag. 166).

Katholieke

Voor de duiding van de katholiciteit van de Kerk wordt opnieuw teruggesproken op Cyrillus van Jeruzalem. Hij legt de nadruk op het allesomvattende van God en de Kerk en onderscheidt vijf karakteristieken van katholiciteit: het wereldwijde karakter, de hele geloofsleer, gericht tot alle mensen, allesomvattend in de vergeving van zonden en in de volheid van gaven en deugden.

En apostolische Kerk

De apostoliciteit van de Kerk houdt in dat de Kerk verbonden is met de apostelen. Het geloof in Christus en zijn evangelie wordt van generatie op generatie overgeleverd. Ambtsdragers worden voorbereid om dit op getrouwe wijze te doen. Alleen de Kerk zelf kan waken over de trouw aan de traditie van de apostelen. Zij kan dit bijvoorbeeld niet uitbesteden aan de overheid. Deze taak is in de Kerk toebedeeld aan bisschoppen en in laatste instantie aan de paus. De auteurs onderschrijven de noodzaak van een laatste gezagsinstantie en stellen dat deze taak logischerwijze bij de Bisschop van Rome is komen te liggen. Onfeilbaar, zo stellen zij, is de paus zolang en voor zover hij het apostolisch getuigenis vertegenwoordigt.

Het ambt

Wat betreft het ambt in de Kerk en de eucharistie wordt het spannend vanwege belangrijke verschillen tussen de katholieke en protestantse ambtsopvatting (priester versus dominee) alsook tussen de beleving van de (katholieke) eucharistie en het (protestantse) avondmaal. De auteurs gaan hieraan voorbij. Zij stellen dat wijding/ordinatie van ambtsdragers door handoplegging, waardoor de gave van de heilige Geest wordt gesymboliseerd, ook in de klassieke protestantse kerken plaatsvindt, zij het dat deze ordinatie niet gebeurt door een bisschop, maar door geordineerde predikanten. Door de ordinatie wordt het ambt een blijvend kenmerk

Het is te betreuren dat nuanceverschillen uitgelegd werden als onoverbrugbare leerverschillen

van de identiteit (*character indelibilis*). Het werk van de Geest is gericht op Christus. De Geest stelt Hem tegenwoordig. De Schrift, de Kerk, het ambt en de doop zijn de middelen om tot Christus te komen.

Maar deze middelen, zo schrijven Rikhof en Van de Beek, zijn niet de presentie van Christus zelf. Er is een zekere distantie. Zowel voor de Schrift als voor ambt blijft altijd een kritische benadering nodig.

De Eucharistie

Er is één plek in de Kerk waar Christus zelf, direct en werkelijk, aanwezig is. En dat is de Eucharistie. Ook in deze paragraaf gaan de auteurs uit van een fundamentele overeenstemming tussen de katholieke en protestantse traditie. Wie Thomas, Cajetanus, Luther en Calvijn leest, zal ontdekken dat ieder de werkelijke tegenwoordigheid van Christus in het sacrament leerden. Het is daarom te betreuren dat nuanceverschillen uitgelegd werden als onoverbrugbare leerverschillen. Volgens Rikhof en Van de Beek kunnen deze beter opgevat worden als verschillende fonkelingen van de kostbare diamant van de aanwezigheid van Christus in het sacrament (pag. 173). ■

Geert van Dartel

Kathedraal-TV

Wilt u van huis uit deelnemen aan de dagelijkse vieringen in de Haarlemse kathedraal, schakel dan kathedraal-TV in op uw computer, iPad, telefoon of via internet. Neem digitaal deel aan de zondagse vieringen met de fraaie zang van het kathedrale koor. Kathedraal-TV zendt alle plechtigheden online uit, maar biedt daarnaast reportages over diverse kerkelijke onderwerpen. Ook worden de lokale gemeenschappen in beeld gebracht. Iedere eerste zondag van de maand blikken we in het 'Bisdom Maand Journaal' terug op wat er die maand in ons bisdom is gebeurd en aankondigingen voor de komende maand worden gedaan. Het kijken waard.

Uit de kathedraal-TV-gids

- Eucharistieviering: doordeweeks 9.00 uur, 's woensdags om 19.00 uur en 's zondags (met zang) om 10.00 uur
- Eucharistische aanbidding 's woensdags om 19.30 uur (tot 20.30 uur)

Geplande Q&A's, waarbij u zelf uw vragen kunt stellen (WhatsApp 06-23436049) over:

- Missionair handelen: zaterdag 9 januari om 16.00 uur
- Verleidingen (met kapelaan Nars Beemster): vrijdag 29 januari om 16.00 uur
- Geloofsverdieping: vrijdag 19 februari om 16.00 uur

Kathedraal-TV

www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

www.kathedraaltv.nl

Tentoonstelling 675 jaar Stille Omgang

In maart 1345 ontving een zieke man in de Kalverstraat het viaticum. Hij braakte het uit en men gooide het braaksel in het haardvuur. De volgende ochtend vond men de heilige hostie ongeschonden in het vuur. En dat tot drie keer toe. Het Mirakel van Amsterdam werd jaarlijks groots gevierd met diverse processies. In de Reformatie was dit verboden. Vanaf 1881 lopen gelovigen in de maand maart in de nachtelijke uren in stilte de ommegang: de Stille Omgang. In deze tentoonstelling aandacht voor het Mirakel van Amsterdam.

T/m 1 april 2021 | entree: € 4,00, € 1,00 (kind 5 t/m 12 jaar)
Reserveren noodzakelijk: www.koepelkathedraal.nl

Kathedrale basiliek Sint Bavo (KoepelKathedraal)
Leidsevaart 146, 2014 HE Haarlem

Bezoek via de ingang aan het Bisschop Bottemanneplein. Bezoek vóóraf reserveren (coronamaatregelen): www.koepelkathedraal.nl
info@koepelkathedraal.nl

Geopend: dagelijks 12.00-16.00 uur

Kerst in de crypte

Bezoek de crypte in kerstsfeer met een kerstgroepenexpositie, modelspoorreinen die over zo'n tachtig meter rails door Engelse steden en Hollandse dorpen rijden en tientallen versierde en verlichte kerstbomen.

@christus hœdie

75 jaar bevrijding; kerstmis in oorlogstijd

Het Kerstfeest gaat dit jaar niet door, want:

- Maria is geëvacueerd
- De os is clandestien geslacht
- Jozef is in de Arbeidsdienst
- De ezel is Burgemeester
- De stal is in beslag genomen
- Het engelenkoor ligt met de Kultuurkamer overhoop en mag niet zingen
- Het stro is alleen op de cigarettenslijper verkrijgbaar
- Het Kindje is ondergedoken
- De ster is aan de Joden uitgeleend
- De Driekoningen zijn afgetreden
- Betlehem is volgens plan ontruimd
- De herders zijn voor de Arbeidsinzet opgegeven
- De schapen zijn volgens de bepalingen van 't Bureau voor Voedselvoorziening ingeleverd moeten worden

Gevonden in een gebedenboekje van Marie Mul (1922-2010)

semper heri

Kerstmis met coronamaatregelen

Voor iedereen die dit jaar een kerststal wil opzetten, rekening houdend met de momenteel geldende coronaregels:

Jezus, Maria en Jozef zijn één huishouden.

Daarnaast zijn er de herders (volgens de traditie tenminste twee) plus de drie wijzen uit het oosten.

Als we aannemen dat de (minimaal) twee herders geen familie van elkaar zijn en de drie wijzen niet samenwonen in een gedeeld appartement, dan zijn er in totaal acht mensen uit zes huishoudens.

Wat kan je doen?

Voeg de drie koningen pas op 6 januari toe en stuur de herders op 5 januari naar huis.

Laat ze allemaal een briefje invullen met naam, adres, aankomst- en vertrektijden, plaats bij de ingang een desinfectiemiddel-dispenser en – heel belangrijk – markeer duidelijk met plakband de afstanden voor de stal en de regels voor eenrichtingsverkeer. Vergeet niet om mondkapjes op te doen en om beveiliging voor de ingang te plaatsen.

Gaat rond via social media

Mariavespers-/concert in kathedraal

Op zondag 17 januari 2021 om 16.00 uur wordt tijdens een Maria-vespers-/concert stil gestaan bij honderd jaar Lourdesbedevaarten die het Huis van de Pelgrim (voorheen: Limburgse Bedevaarten) organiseert o.a. voor de Lourdesgroep Haarlem-Amsterdam. Mgr. Jan Hendriks gaat voor in deze vespers en de Capella sine Nomine onder leiding van Jo Louppen verzorgt de zang met Marialiederen, psalmen en gebeden in verschillende stijlen en genres.

Toegang gratis, na afloop deurcollecte | coronaregels: aanmelden vanaf 1 januari via www.rkhaarlem.nl/vieringen | info: diaken Philip Weijers (06-53887641)

Broeders van het Stille Leven

O6 oktober overhandigde mgr. Jan Hendriks het decreet van oprichting en de statuten van de Broeders van het Stille Leven aan prior Bernard Zweers. In de pastorie van Haarlemmerliede wonen de broeders, werkend in de samenleving en zoekend in stilte en gebed naar God. Info: www.stadsmoenniken.nl

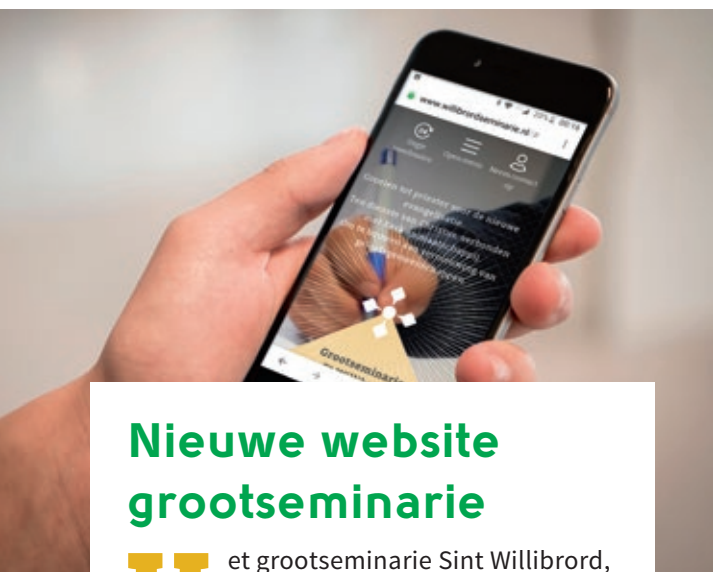
Theoloog des Vaderlands

Ds. Almatine Leene is verkozen tot nieuwe Theoloog des Vaderlands en daarmee ambassadeur van de Nederlandse theologie. Ze is de eerste vrouwelijke predikant van de gereformeerde kerken vrijgemaakt. Daarnaast is Leene docent kerkgeschiedenis en dogmatiek en bracht diverse boeken uit, waaronder *Flirten met Rome* (2017) over de toenadering tussen katholieken en protestanten.

Alle dingen nieuw van de katholieke godgeleerde Erik Borgman is gekozen tot beste theologisch boek van het jaar. Dit boek is een eerste deel van drie boeken over theologie in de 21^e eeuw.

Nieuwe leden kapittel

De bisschop heeft twee nieuwe kanunniken benoemd. Dr. Rafael Ojeda is tijdelijk benoemd vanuit de priesterraad van het bisdom en mgr. dr. Bart Putter vanwege zijn functie van vicaris-generaal van het bisdom. Uit hun midden koos het kapittel op 20 november Ojeda als penitencier. Een penitencier heeft bijzondere volmachten om van zonden en straffen te ontslaan in de biecht.

Nieuwe website grootseminarie

Het grootseminarie Sint Willibrord, de priesteropleiding van ons bisdom, heeft een nieuwe website met een nieuw logo en een nieuwe huisstijl. Het seminarie vormt (jonge) mannen tot priesters, missionair optredend in Kerk en maatschappij. Dit missionair optreden geschiedt vanuit Christus die, aanwezig in de eucharistie, degene is die roept tot het priesterschap en die uitzendt. Het nieuwe logo geeft hier uitdrukking aan. Info: www.willibrordseminarie.nl

WJD@home

De Wereldjongerendagen (WJD) zijn een enorme happening met duizenden jongeren. Niet nu... daarom is er op zondag 31 januari: WJD@home! Doe mee met onze (online) eucharistieviering, catechese, workshops, eten en gebed. Info: info@jongbisdomhaarlem.nl

Leesclub Evangelii Gaudium

In januari start het jongeren-pastoraat met een (online) leesclub om de encycliek *Evangelii Gaudium* samen te lezen, speciaal bedoeld voor jongerenwerkers, priesters, catechisten, parochiebestuursleden en vrijwilligers. De encycliek gaat over de vreugde van het evangelie en hoe deze boodschap op missionaire wijze te verspreiden. Info: info@jongbisdomhaarlem.nl

Webinars 'Fratelli tutti'

Het Franciscaans studiecencentrum organiseert met de Tilburg University/Luce negen webinars over de in oktober gepubliceerde encycliek 'Fratelli tutti' (Allen broeders en zusters) van paus Franciscus, waarin hij oproept te komen tot een universele broederschap onder de gehele mensheid. In de webinars komen thema's als armoede, zorg, duurzaamheid en leiderschap aan de orde. De digitale bijeenkomsten zijn in februari t/m april 2021. Info en aanmelding: www.luce.nl

Herdenking Volendambrand

Op Nieuwjaarsdag 2021 worden in de Sint-Vincentiuskerk en bij het monument op de Dijk in Volendam de veertien slachtoffers herdacht van de brand twintig jaar geleden in café Het Hemeltje. Aan de viering in de kerk werkt onder andere Nick Schilder mee, die net als vele jongeren van toen die bewuste avond in dat gebouw Oud en Nieuw vierde. De herdenking is de afsluiting van 'Volendam spreekt', waarbij slachtoffers, familie van de overleden jongeren en hulpverleners de afgelopen maanden hun indrukwekkende ervaringen publiekelijk hebben gedeeld.

17 januari: Dag van het Jodendom

Christenen hebben een bijzondere relatie met het jodendom. Jezus, zijn familie en zijn leerlingen waren wetsgetrouwe of beter gezegd: Tora-getrouwe Joden. Ze hielden zich aan de geboden van de Tora en gingen op de grote joodse feestdagen naar de tempel in Jeruzalem. Als christenen hebben wij dat deel van de Bijbel dat Joden de Tenach en christenen het 'Oude' of 'Eerste' Testament noemen met de Joden gemeen. Al interpreteren we het Oude Testament anders dan de Joden de Tenach, we delen dezelfde verhalen, beelden en woorden. Elke 17e januari staan we uitdrukkelijk stil bij de relatie tussen ons, christenen, en het jodendom. Info: www.dagvanhetjodendom.nl

Dat Kerstmis 2020 een gezegend feest mag zijn voor allen

Mgr. Martin de Groot, oud-vicaris-generaal van het bisdom, werd dit jaar zestig jaar geleden priester gewijd in de Haarlemse kathedraal en Mikel Palić in diezelfde kathedraal eind september. SamenKerk sprak met hen over Kerstmis, hun ervaringen en verwachtingen.

Foto: Wim Koopman

M

onseigneur, wat zijn uw herinneringen aan uw eerste Kerstmis als priester?

Mgr. Martin de Groot: "Na mijn wijding door bisschop Jan Huibers werd ik kapelaan in

de Pancratiusparochie te Castricum. Wij woonden met de pastoor, drie kapelaans en twee gastvrouwen op de pastorie. En voor mij was alles nieuw. Ik herinner mij de dagen vóór de kerst een volle biechtstoel en op het feest zelf een kerkgebouw overvol met gelovigen. De pastoor deed de plechtig gezongen nachtmis en onmiddellijk daarna nog twee stille missen, waaronder de kapelaans communie uitreikten. En op kerstmorgen was de kerk weer goed gevuld. De zes bewoners van de pastorie genoten een heerlijk diner en 's avonds dronken wij een mooi glas wijn. Hoe ik de eerste keer als priester gevierd heb? Feestelijk!"

Mikel, jij komt uit Kroatië. Heb je bijzondere tradities van thuis meegekregen?

Mikel Palić: "In Kroatië was het in mijn familie gebruikelijk het vasten op kerstavond te eindigen met een maaltijd, die werd ingeleid met een lichtritrus. Onze ouders wachtten in de volledig verduisterde woonkamer, waar een gedekte tafel stond. Wij als kinderen gingen één voor één met een brandend houten stokje de woonkamer binnen en zeiden: 'Is de kerstnacht bij jullie welkom?' Onze ouders antwoordden: 'En jij óók!'. Dan stak je een kaars aan. Wij waren met z'n vieren wat het perfecte aantal was voor het aansteken van de kaarsen van de adventskrans. Later begreep ik de symboliek: de waarde van het ontvangen van elk kind. De geboorte van een kind brengt een bijzondere vreugde, zoals het Kindje Jezus licht bracht voor de hele wereld. Om middernacht was de Mis in een bomvolle kerk. Na de viering bleven we met één of twee families

samen om tot diep in de nacht de vreugde van de geboorte van de Redder te vieren.”

Hoe kijk je aan tegen je eerste kerstfeest als priester?

“Ik heb als pasgewijde diaken vorig jaar al een kerstpreek mogen houden en ik voelde mij toen nerveus en zeer onzeker maar ook geholpen en gedragen door de volle kerk, de liturgie en de zang. Het vieren van kerst in de coronatijd zal niet meevallen. Ik hoop inspiratie te putten uit de heilige Familie van Nazareth. Het Kind Jezus kwam op een moment dat alles moeilijk en donker leek te zijn. Jozef en Maria hebben zich zeker uiterst eenzaam gevoeld, door iedereen verlaten en afgewezen. Maar bij de geboorte van Jezus is er een licht in hun harten opgegaan en werden zij vervuld van blijdschap en hoop. Ik hoop dat Jezus mij dit jaar dezelfde ervaring zal gunnen.”

Monseigneur, hoe vierde u in uw werkzame jaren Kerstmis?

Mgr. De Groot: “Bisschop Van Dodewaard vroeg mij in 1961 om rechten te gaan studeren in Rome. Toen ik terugkeerde naar Nederland kwam ik te werken voor de curie van het bisdom en woonde ik in het bisschopshuis (aan de Nieuwe Gracht in Haarlem - red.) bij de bisschoppen Van Dodewaard, Zwartkruis en Bomers. Daarnaast was ik 's zondags parochieassistent in de H. Josephparochie, ook in Haarlem. Ik ging voor in de kerstnacht mis en de hoogmis. Zo genoot ik zo'n dertig jaar lang van een feestelijke liturgie, een perfect zingende schola en het schitterende orgelspel van Albert de Klerk. Rond het middaguur wachtten de zusters van het bisschopshuis ons op met koffie en tegen de avond genoten wij van een heerlijk diner, wederom verzorgd door onze onvolprezen zusters. Mgr. van Deursen,

Mgr. Martin de Groot (87), priester gewijd op 11 juni 1960, was werkzaam op de curie van het bisdom, de laatste jaren als vicaris-generaal. Hij is sinds 2013 met emeritaat.

Mikel Palić (32) is op 26 september 2020 priester gewijd. Hij is werkzaam in de parochies in Bussum en Naarden, Blaricum en Huizen.

de president van de priesteropleiding van Warmond, had ons studenten eens gezegd: 'Geniet er van en neem goed in je op de feestelijkheid van Kerstmis op het Theologicum, want later in de parochies zal het minder zijn.' Ongetwijfeld zal deze wijze mens gelijk hebben gehad, maar niet in mijn geval. Ieder jaar was Kerstmis voor mij een feest!”

Hoe gaat u het kerstfeest vieren vanwege corona?

“Voor velen, ook voor mijzelf, zal een feestelijke liturgische kerstviering onbereikbaar zijn, maar ook onze Kerk is inventief. Intens beleef ik de livestream uitzen-

Foto: Isabel Nabuurs

”
Voor velen zal een feestelijke kerstviering onbereikbaar zijn, maar onze Kerk is inventief

dingen vanuit de kathedraal en dat zal ook met Kerstmis mijn oriëntatie zijn. Hetgeen wij zeer zeker ook kunnen vieren is onze gelovige overtuiging, dat de boodschap van het kerstfeest - vrede op aarde en liefde voor ieder ander - bewaarheid

mag worden en zijn en blijven. Mijn wens is dat Kerstmis 2020 een gezegend feest moge zijn voor ons allen.”

Mikel, wordt Kerstmis 2020 bij jou ook een feest?

“Ik heb geen idee hoe het er dit jaar uit zal zien. Het is voor mij niet mogelijk om met kerst naar Kroatië te gaan en men mag omwille van de coronapandemie nauwelijks meer mensen thuis ontvangen. Toch maak ik mij hierover niet zo druk, als ik maar Jezus Christus op bezoek krijg. Dan kan het videobellen met de familie even feestelijk zijn!” ■

Eric Fennis

Geef ons Licht in de duisternis

En tóch is het Kerstmis... met hier en daar enkele kerstactiviteiten voor de mensen uit die omgeving/parochies. Let u daarbij wel op de coronamaatregelen!

Vier Kerstmis, vier thuis: www.vierkerstmis.nl

Schuif aan, hier is nog wel plek... maar niet deze kerstnacht-mis! Desondanks: vier Kerstmis wel. Bijvoorbeeld met **www.vierkerstmis.nl**. Deze website biedt mogelijkheden en ideeën om (thuis) het kerstfeest mee te vieren, zoals de livestream

van uw eigen parochie, een liturgieboekje voor de kerstvieringen, een doeboekje voor het gezin en nog veel meer inspiratie. Vier Kerstmis 2020: vier thuis!

Online kerststal

Elke figuur van de kerststal heeft zijn rol. Op www.meerliede.nl een aantal filmpjes over Jozef en Maria, herders en wijzen en andere figuren uit de kerststal door de katholieke en protestantse pastores van Halfweg-Zwanenburg.

Amsterdam

Een kleine maar mooie tentoonstelling van kerstgroepen uit de collectie van Bert Hilhorst is van 26 december t/m 5 januari 2021 (behalve 1 januari) van 14.00-16.00 uur te bezichtigen in de kerk H.H. Martelaren van Gorcum (Linnaeushof 94 www.hofkerk.amsterdam).

In de kerk O.L.V. van de Vrede (Pijnackerstraat 9 | www.amsterdam.vredeskerk.nl) kunt u t/m 6 januari doordeweeks van 13.00-15.00 uur en 's zondags van 10.30-12.00 uur een (eigen gemaakt) figuur toevoegen aan de kerststal of een vredeswens schrijven voor een medemens.

Alkmaar

De H. Laurentiuskerk (Herenweg 79, Oudorp | www.dominicusparochie.nl) is 25 en 26 december van 13.30 en 15.30 uur open om de kerststal te bezoeken, een kaarsje op te steken en de knikengel te laten knikken.

Beverwijk

Ook dit jaar de grote kerststal in de H. Agathakerk (Breestraat 93 www.stichtingkerststalstagathakerk.nl), kleiner dan normaal maar met voldoende plaats voor herders en wijzen én bezoekers. Te bezoeken op zaterdag 19 en zondag 20 december en van 25 december t/m 6 januari 2021 dagelijks van 12.00-16.00 uur.

Egmond

T/m 31 december dagelijks in en rond de abdijwinkel en kaarsenmakerij (Vennewatersweg 27a, Egmond-Binnen | www.abdijvanegmond.nl) de kerstmarkt van de Abdij van Egmond met een kerststallen-expositie, speciale tentoonstellingen, vredeswenskerstboom enz.

Haarlem

De crypte van de Sint-Bavokathedraal is helemaal in kerst sfeer. Zie verder pag. 19.

De Josephkerk (Jansstraat 43 | www.rkhaarlem.nl) is op 26 december

en 30 december van 14.00-17.00 uur open voor gebed, bezichtiging en een bezoek aan de stal.

Schagen

De H. Christoforuskerk (Gedempte Gracht 164 | www.rkkerkschagen.nl) is open op 25 en 26 december van 15.00-16.00 uur voor bezichtiging van de kerststal met diverse activiteiten voor kinderen/gezinnen als kerstwensboom, kerstballen tellen, kleuren enz.

Volendam

De H. Vincentiuskerk (Kerkepad 1 www.kerkvolendam.nl) en de H. Mariakerk (Julianaweg 72) zijn t/m 6 januari alle middagen open van 14.00-17.00 uur voor bezichtiging van de kerststal.

Weesp

Zaterdag 19 december om 19.00 uur start de virtuele kerstwandeling door Weesp: een zoektocht naar het Kerstkind. Neem samen met de herders en de wijzen uit het oosten deel via www.kerstwandelingweesp.nl.

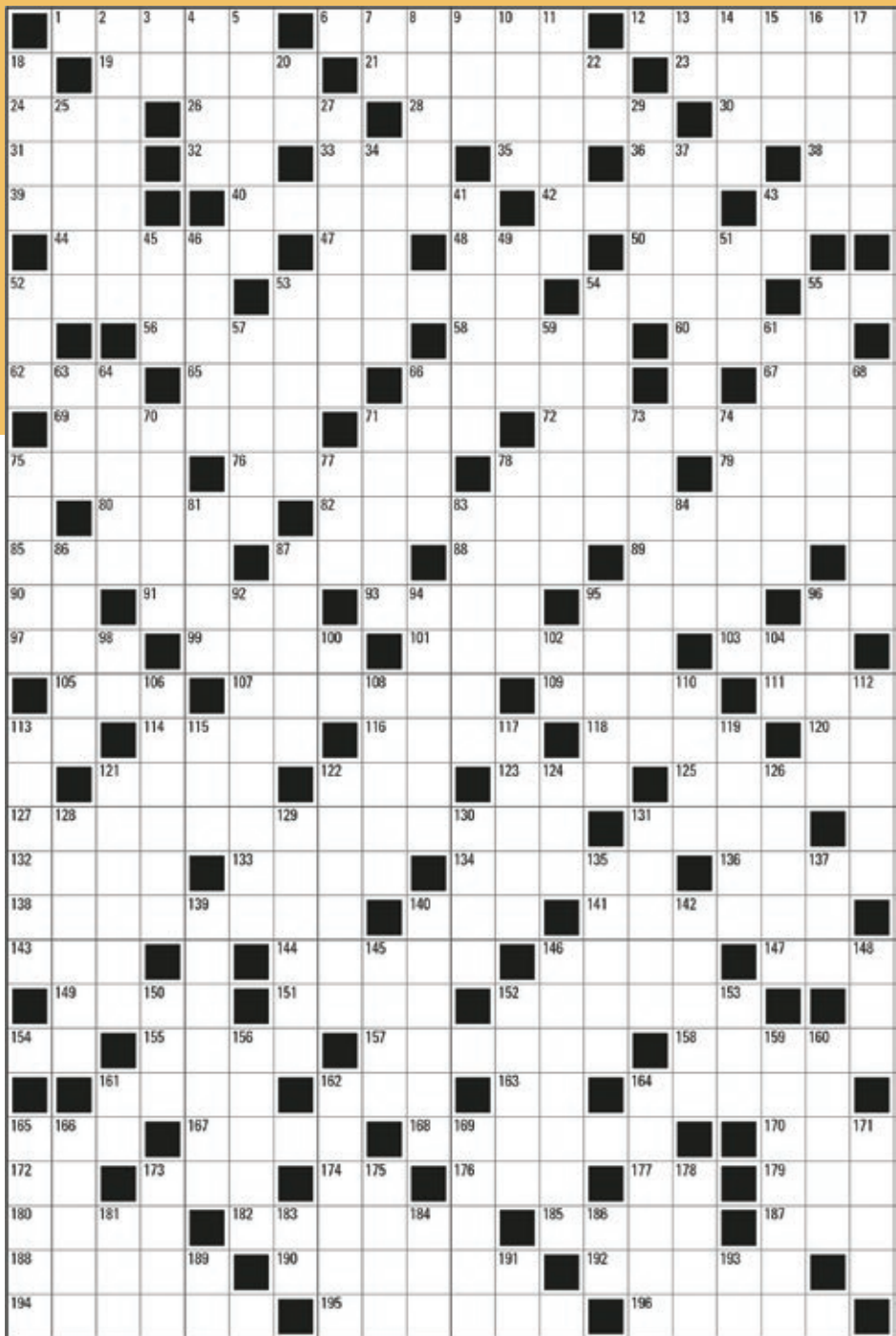
← De grote kerststal in de H. Agathakerk in Beverwijk

Mogelijk is uw eigen parochiekerk overdag open voor bezichtiging van de kerststal. Ga er eens kijken...

Zet tijdens de kerstvakantie een Kerstkind of een kerstgroep bij het raam, in de etalage van uw winkel of in de voortuin. Als u dat met een paar in de buurt doet, heeft u meteen een leuke – coronaproof – activiteit voor (jonge) gezinnen.

Kerst

Onder de goede inzendingen van de kerstpuzzel 2020 worden verlost:

10 arrangementen van twee personen voor een **speciale rondleiding door de Sint-Bavokathedraal in Haarlem** op zaterdag 20 februari 2021 (aanvang om 12.00 uur) met aandacht voor de liturgische en kunsthistorische aspecten van het kerkgebouw, ontvangst met koffie/thee met iets lekkers, toegang tot eventuele andere tentoonstellingen en het boek *De KoepelKathedraal van Haarlem*. Winnaars ontvangen tijdig alle praktische informatie. (De rondleiding is afhankelijk van de dan geldende coronamaatregelen; zondig wordt een andere datum gekozen.)

Oplossing:

89	48	3	104	171	89	136	32	23	3	48	5	66	27	69	3	48	182		
			73	193	57	93	177	98	38	145	81	181							
6	151	5	184	36	113	22	48	51	42	164	60	174	79	17	153	102	138	108	
3	196	117	129	160	48	170	181	48	98	46	38	145	170	1	174	148	130	149	
31	54	69	80	182	151	60	195	163	92	121	180	115	130	113	85	60			

Horizontaal

1 Deel van een vis 6 Handvat van een sabel 12 Gezwam
19 Van bepaalde steensoort 21 Makker 23 Suikergoed
24 Streling 26 Vervelend wezen 28 Verbetering 30 Jonge
leeuw 31 Lust 32 Rijksuniversiteit (afk.) 33 Rijksplano-
logische Dienst (afk.) 35 Argon (afk.) 36 Onroerende-
zaakbelasting (afk.) 38 Id est (afk.) 39 Dwaas 40 Onrustig
42 Doorzichtig weefsel met fijne mazen 43 Gevangenis-
vertrek 44 Haaksteek 47 Persoonlijk voornaamwoord
48 Boom 50 Droogvloer 52 Foto van een vrouwelijk idool
53 Hartige taart 54 Schrijfvloeistof 55 Decimeter 56 Grote
trompet 58 Een moment 60 Engelse vrouwelijke titel
62 Horizon 65 Compromis 66 Eerste melk van een kalfkoe
67 Algemeen Nederlands Verbond (afk.) 69 Plaats in Italië
71 Comité 72 Niet analoog 75 Van links naar rechts (afk.)
76 Speelpenning 78 Bevestigingsmiddel 79 Behoefstig
persoon 80 Reisbegeleider 82 Goed gevoel voor verhou-
dingen 85 Fijne geur 87 Dergelijke (afk.) 88 Olm 89 Wasem
90 Uitroep van verwondering 91 Vlaamse uitroep van
verbazing 93 Identificatienummer 95 Familiedid
96 Jongstleden (afk.) 97 Vat 99 Nadien 101 Enigermate

103 Ontkenning 105 Vogelbek 107 Artiëst 109 Eenheid
111 Inhoudsmaat 113 Muzieknoot 114 Wild zwijn
116 Lol 118 Deuteronomium (afk.) 120 graden 121 Tel-
woord 122 Containermaat (afk.) 123 Amsterdamse
universiteit 125 Alle twee 127 Vogelkooi 131 Strafwerk-
tuig 132 Voormalige Italiaanse munt 133 Slot 134 Happer
136 Bijwoord 138 Vlinder 140 Aarden vaas 141 Perzische
koning 143 Puntig staafje 144 Argentijnse dans
146 Vetpuistje 147 Centrale antenne-inrichting (afk.)
149 Erheen 151 Bijbelse figuur 152 Titel van de Romeinse
keizer 154 Milligram 155 Bloedvat 157 Europese taal
158 Waarschuwingssignaal 161 Rivier in Duitsland
162 Bondsrepubliek Duitsland 163 Decigram 164 Juist
op dit moment 165 Wintersportartikel 167 Zwaardwalvis
168 Naar 170 Direct (afk.) 172 Tegenover (afk.) 173 Indien
174 Dominee (afk.) 176 Grote papegaai 177 Daar
179 Oostnoordoost (afk.) 180 Organisatie van olielanden
182 Helemaal in orde 185 Prehistorisch dier 187 Klein
hert 188 Gemakkelijk 190 Plaats in Noord-Holland
192 Visetend zoogdier 194 Klein kind 195 Frisheid
196 Wetenschappelijke verhandeling.

Verticaal

2 Amerikaanse oud-president 3 Uiting van opluchting
4 Deel van een koe 5 Deel van Gelderland 7 Landbouw-
werktuig 8 Italiaanse componist 9 Een zekere 10 Rust-
bank 11 Fakkelt 13 Lectori salutem (afk.) 14 Wielrijders-
organisatie 15 Uitroep ter afkeuring 16 Heraldisch teken
17 Vrucht 18 Muzieksoort 20 Nummer (afk.) 22 Telegraaf
restant (afk.) 25 Knoflooksaus 27 Gedenkteken
29 Maalinrichting 34 Open ruimte 37 Grondsoort
41 Verborgen 43 Cent (afk.) 45 Onder (Latijn) 46 Steek-
schop 49 Uitroep van vreugde 51 Bevel 52 Dreumes
53 Schijnbaar 54 Vertrouwelijkt 55 Stroomopwekker
57 Tegen de verwachting in 59 Type nederzetting in Drenthe
61 Vervolgens 63 Inlichtingen (afk.) 64 Indische vrucht
66 Klanknabootsing 68 Lomperd 70 Goed zo 71 Land in
Zuid-Amerika 73 Trapsgewijs verloop 74 Nederlandse
ontdekkingsreiziger 75 Gulzigaard 77 Cardiotocogram
(afk.) 78 Gemeenschappelijke weide 81 Vrouw 83 Ellende
84 Houten drinkbakje 86 Rivier in Frankrijk 87 Vreemde
munt 92 Belgisch berglandschap 94 Bolgewas
95 Bamboebeer 96 Jongeren 98 Neon 100 Algemeen

Nederlands (afk.) 102 Wageningen Universiteit
104 Emeritus (afk.) 106 Timmermansgereedschap
108 Penneetje met kop 110 Blaasinstrument 112 Brede
landweg 113 Stuk vlees 115 Boerenbezit 117 Plaats
in Italië 119 Schrijftelegraaf 121 Europese hoofdstad
122 Wat de toon betreft 124 Dik en breed 126 Ypsilon
128 Blijk 129 Muggenzifter 130 Rivier in Spanje
131 Scheidingslijn 135 Buitensporigheid 137 Fotografi-
sche term 139 Globe 140 Land in Afrika 142 Oude
Spaanse munt 145 Inwendig orgaan 146 Zeer glibberig
148 In samenwerking met (afk.) 150 Paling 152 Naald-
boom 153 Rijksluchtvaartschool 156 Aanvankelijk
159 Europees dwergstaatje 160 Vervallen huis
161 Kippenproduct 162 Zwemkleding 164 Politievrouw
165 Glazen bedekking 166 Afschrift 169 Uitgebouwd
dakvenster 171 Eer 173 Cijfer 175 Gedorste graanhalmen
178 Ruwe steenmassa 181 Voorloper van de euro
183 In memoriam (afk.) 184 In orde 186 In oprichting

Wij feliciteren van harte onze prijswinnaars van de vorige puzzel:

- Mevr. Th. Pinkse (Groet/Bergen NH)
- Mevr. M. van Munster (Wijdewormer)
- Dhr. J. Verwey (Spanbroek)

Stuur uw oplossing (met vermelding van uw naam en adres) vóór 15 januari 2021 naar:
Redactie SamenKerk, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem.
Of mail naar:

samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

SCHOLA CANTORUM
KOOR VAN DE SEMINARISTEN VAN HET
BISDOM HAARLEM-AMSTERDAM

PRESENTEERT

KOM, IMMANUEL

GOD MET ONS TE ALLEN TIJDE
KERKLIEDEREN VOOR HET HELE JAAR

€15
Cadeautip

Bestel onze nieuwe CD
via onze website

www.willibrordseminarie.nl

Met uw bestelling steunt u onze
opleiding tot priester.
Heel hartelijk dank!

vier
Kerstmis!

Kijk op vierkerstmis.nl

www.adventsactie.nl

IBAN: NL89INGB0653100000

Delen smaakt naar meer

**Miljoenen vrouwen en kinderen
wereldwijd lijden honger.**

Ze kunnen daardoor nauwelijks ontsnappen
aan de vicieuze cirkel van armoede en
ondervoeding.

Help deze vicieuze cirkel te doorbreken.

Steun onze projecten die ervoor zorgen
dat gezinnen zelf groente, graan en fruit
kunnen verbouwen.

ADVENTSACTIE

EEN CAMPAGNE VAN VASTENACTIE

Leo Fijen is directeur/uitgever van Adveniat en presentator van de geloofsgesprekken van de KRO op de zondagochtend.

Al meer dan tien jaar mag ik in de weken voor Kerstmis op avontuur door het wonderschone Italië. Antoine Bodar is steeds de gids die me meeneemt naar Florence, naar Spoleto, naar Assisi, naar Spello, naar Greccio en weer naar Florence. Steeds zijn het afbeeldingen of schilderijen uit de veertiende of vijftiende eeuw in kerken die vaak nog ouder zijn. Als ergens tastbaar wordt dat schoonheid de beste leraar van het geloof is, dan is het in deze kerken.

Op schilderachtige plekken gesitueerd, boven op een paradijselijke heuvel in de winterzon, in een middeleeuwse kerk aan het pittoreske dorpsplein, in een deftig paleis uitkijkend op een idyllische tuin, in een verborgen grot aan het einde van de bewoonde wereld. Kerstmis is overal in beelden vastgelegd, in een poging om zichtbaar te maken wat eigenlijk niet mogelijk is, want wonderen behoeven geen woorden en geen beelden. Maar Antoine Bodar zou Antoine Bodar niet zijn als hij zijn studentikoze bril niet zou opzetten en woorden ging zoeken bij de aankondiging door de engel of de geboorte van Christus.

Zijn woorden zijn een zoete toelichting bij de schilderijen op muren maar ook een vlijmscherpe analyse van onze tijd. Het is alsof Antoine Bodar heeft gevoeld wat wij nu meemaken aan de geseling door een virus. Vorig jaar nog hekelt hij de ongebreidelde vrijheid die zijn tol zal eisen. En hij plaatst die vrijheid in Florence tegenover Maria die haar ego opzij zet als de engel met de boodschap komt. Ze sputtert niet tegen, maar ze houdt zich vast aan het Woord van de Schrift. Die heeft ze in haar hand, als een teken dat ze zich overgeeft aan het Woord van God. Maria leeft voor waar wij in onze tijd zo naar hunkeren: om innerlijk vrij te worden als onze fysieke vrijheid beperkt wordt. Laten we ons leiden door de Ander of spelen we zelf voor God, zoals Bodar al in 2017 doceert. Als we denken dat we God zelf zijn, loopt het verkeerd met ons af, voorspelt de kunsthistoricus uit Rome die even oud is als de vrijheid sinds de Tweede Wereldoorlog. Daarom waarschuwt de priester van het bisdom Haarlem-

Amsterdam in 2011 al: acht de ander hoger dan jezelf. In de prachtige omgeving van het Rietidal ligt Greccio. Daar trok Franciscus van Assisi in 1223 naar toe om het wonder van Kerstmis na te spelen. Het werd de eerste levende kerststal. Daarom is Franciscus geschilderd op de wanden van de rotsen daar: met een buiging voor Christus. Aan het einde van zijn krachten, niet ver voor zijn dood, buigt de heilige voor God die mens wordt. Franciscus acht de Ander hoger dan zijn eigen kleinheid. Dat is een tegenstem, een contrapunt.

Antoine Bodar leert ons buigen voor Christus

Foto: KRO-NCRV

Antoine Bodar is die tegenstem al die jaren geweest. Als pleitbezorger van de eenvoud, zuiverheid en schoonheid. Dat doet hij ook dit jaar, als inleiding op de nachtmis uit zijn Amsterdam op televisie. En als uitnodiging om op kerstochtend te delen in de hoogmis op televisie met bisschop Jan Hendriks uit datzelfde Amsterdam. Bodar gebruikt geen tromgeroffel in zijn woorden vanuit Onze Lieve Heer op Solder. Deze wijze priester ziet het leed van corona maar geeft het hoogste woord aan de stilte als een lofprijzing op het Kerstkind in de kribbe. Zo wenst en bidt hij iedereen een Zalig Kerstmis toe en een gezegend 2021. ■

Iedere zondag is er op televisie NPO2 om 9.45 uur een geloofsgesprek, gevolgd door de eucharistieviering (10.00 uur).

Een ster ging op uit Israël

Kerk-zijn betekent ook samen zingen. Door de coronamaatregelen is samenzang nu uitgesloten. Geen 'herdertjes' of 'glooria' dit jaar. Maar niemand houdt u tegen thuis uit volle borst te zingen. Samen-Kerk helpt u daarbij. Neem nu dit mooie kerstlied *Een ster ging op uit Israël*.

Jan Duin schrijft al kerklieparen sinds zijn seminarietijd zestig jaar geleden. Duin: "In het begin gebruikte ik oude Nederlandse liedmelodieën maar later ontdekte ik de veel mooiere, meer hymneachtige Engelse muziek. Ik heb dit kerstlied geschreven in een tijd dat er spanningen waren in het Midden-Oosten, met name in Iran (1978-1979). Het Midden-Oosten is eigenlijk één groot woestijngebied en ik wilde een lied van troost schrijven. Het is ook de wereld van duizend-en-een-nacht, een sprookjeswereld, waarin de werkelijkheid geschiedde dat in Bethlehem God mens werd. Er ging een ster op in het Oosten, niet alleen de ster van de wijzen uit het Matteüsevangelie, maar ook een verwijzing naar Numeri 24,17 - waar gesproken wordt over een ster die opkomt uit Jakob, uit Israël - en naar de O-antifonen van 21 december (*O Oriens*: O Dageraad, glans van

het eeuwig licht en Zon van gerechtigheid): Christus zelf. Die eveneens in de eerste regel van het derde couplet wordt genoemd. 'De woestijn' verwijst naar de profetie van Jesaja 35 en 'de wei' naar mijn geboortestreek De Beemster. Zo is dit lied tot stand gekomen."

De melodie 'Forest Green' is door Ralph Vaughan Williams bewerkt tot een hymne. Het is een melodie die snel meegezongen kan worden met een A-A-B-A structuur, wat wil zeggen dat een deel van de melodie in dit geval drie keer terugkomt (A) met daartussen een ander muzikaal gegeven (B). De stijgende melodielijnen geven het lied een licht en opgewekt karakter. 'Forest Green' is in Engeland en daarbuiten vooral bekend als het kerstlied *O little town of Bethlehem*. ■

Jos Martens

Tekst: Jan Duin (1934)

Melodie: 'Forest Green' (Ralph Vaughan Williams, 1872-1958)

Een ster ging op uit Israël
na duizend en één nacht.
Een oud verhaal werd doorverteld,
een lied klonk onverwacht.
Dit was het uur van onze God,
een Menszoon gelijk,
die onze naam draagt en ons lot,
die nacht begon zijn rijk.

De herders hebben het gezien
in de geboortestal:
daar was het vrede en sindsdien
zingt elk dat overal.
Daar was het leven argeloos,
verlosten waren zij.
Dor hout ging bloeien als een roos,
woestijn werd tot een wei.

Gij Morgenster en Menszoon,
breng ons de nieuwe tijd,
waarin de wereld wordt bewoond
door uw gerechtigheid.
Dan is uw heil aan ons geschied,
U allen even na, -
dan zingt de schepping weer dit lied
tot in de gloria.

In **Muiderberg** is een kleine kapel gebouwd en ingezegend ter ere van de H. Maria, Koningin van de vrede. Ze staat aan de Brink 29 en nodigt iedere voorbijganger uit even stil te staan bij de vrede in je hart, voor een gebed of een bezichtiging. Dit kapelletje is het initiatief van parochianen van de voormalige Boskapel, waar de katholieken van 1954 tot in 2012 een eigen plek hadden in het dorp Muiderberg.

Foto: Gerard Overmars

In **Kortenhoef** is een stukje grond van de heilige Antonius van Padua kerk tussen de begraafplaats en de Kerklaan omgetoverd in een bloemenparadijs, 'Hof van heden' geheten, een mooie verwijzing naar het tweede hoofdstuk van Genesis. De dames Liesbeth en Riet van de werkgroep bloemversiering kwamen op het idee om de seizoensbloemen voor de versiering van de kerk niet meer op de markt te kopen maar zelf te kweken. De tuinploeg ging aan de slag en heeft gespit, geschoffeld, gezaaid. Afgelopen zomer kon er worden geoogst. Mooie bloemen uit de eigen parochietuin voor de versiering van het altaar en voor bij het Mariabeeld. In **KAN-nieuws** een mooi interview met de initiatiefneemsters. De dames zijn trots op de bloemenweelde. "Liesbeth: 'Maar we gaan de tuin beter organiseren, wat meer structuur. Welke planten bloeien wanneer? (...) Riet: 'En als we dan een terrasje hebben, met een bankje, nou dan is het helemaal een aards paradijsje, toch?'"

Corona begon een tweede golf, de Zaanstreek werd code rood met stringente maatregelen in het vooruitzicht. Hoe kunnen we met elkaar verbonden blijven, vroeg de voorganger van dienst van de Sint-Jozefparochie in **Zaandam** zich begin oktober af. Een devotielichtje was zijn antwoord. De afgelopen weken werd de parochianen iedere zondag zo'n lichtje meegegeven om iedere dag even te laten branden als teken van verbondenheid met elkaar. Wat licht in donkere dagen. "Op die manier verdrijven we letterlijk en figuurlijk een beetje de komende duisternis buiten en in ons en zijn we toch ook een beetje met elkaar in het licht verbonden", aldus hun digitale wekelijkse nieuwsbrief.

Reis door het Heilig Land

Of u er ooit geweest bent of niet, het Heilig Land is en blijft mensen boeien en verbazen. Je kunt 's ochtends skiën in de eeuwige sneeuw op de berg Hermon (in het Noorden) en 's middags in een warm zonnetje drijven in de Dode Zee nabij de Judea- en Negevwoestijn. Van alle eeuwen zijn er opgravingen en archeologische en historische sporen terug te vinden. Steden als Jeruzalem, Betlehem en Nazaret zijn een opeenstapeling van geschiedenis. En de plekken waar voetstappen van Jezus liggen. De Oude Stad van Jeruzalem, in feite nog geen vierkante kilometer groot, is heilige grond voor het jodendom, christendom en de islam. In het Heilig Land, door sommigen met enige bitterheid ook wel eens 'onheilig land' genoemd, is verdeeldheid en conflict helaas ook maar al te tastbaar aanwezig. Ondanks dit alles kijk je er je ogen uit. In dit mooie boek kun je een mooie reis maken langs de natuur en de steden, van indrukwekkende gebouwen uit het verleden tot aan het bruisende leven van heden. Het is een prachtig boek met veel mooie foto's (ook een aantal uitklapbare panoramafoto's), dat je graag binnen handbereik ergens

neerlegt om er steeds even door te bladeren, uit te lezen en eventueel herinneringen op te halen van een eigen bedevaartsreis naar dit fascinerende land.

Israël. Reis door het Heilige Land
Jutta Ingela en Andrea Lammert
Vertaling: Carolijn Visschers
ISBN 97890435334166
www.kokboekencentrum.nl | € 39,99

Bijbelse groene vingers

Op de derde dag schiep God de planten en de bomen, het zaadvormend gewas en de vruchtbomen. Dat is nog maar het begin van alle planten en bloemen en vruchten die in de loop van de

Bijbelboeken worden genoemd. U vindt ze in dit boek, voorzien van een korte toelichting, een bijbelvers en een mooie tekening. Een mooi geschenk voor iemand met groene vingers. En God zag dat het goed was.

Planten uit de Bijbel. Van de roos van Saron tot de ware wijnstok | Judith Dinsmore | Vertaling: Carola van der Kruk-de Boer | ISBN 9789043534604
www.kokboekencentrum.com | € 14,99

Zonder Jezus kunnen we niets

Van iedere gedoopte wordt gevraagd de Blijde Boodschap van Jezus uit te dragen in zijn of haar eigen leven. Door je persoonlijke getuigenis kan de Kerk groeien. Wij moeten de Kerk aantrekkelijk maken. Aldus paus Franciscus in gesprek over de missionaire kracht van ons geloof, de Kerk en onszelf. Een mooi boekje om elkaar te schenken als een goed voorname voor het nieuwe jaar 2021!

Zonder Jezus kunnen we niets
paus Franciscus en Gianni Valente
Vertaling: Ineke Gijzen-Kleemans
ISBN 9789089723932
www.berneboek.com | € 11,50

Voor
het nieuwe
jaar

Iconenkalender

Een wandmodel (met ophangoog) met een maandoverzicht en weeknummers met twaalf afbeeldingen van iconen.
www.berneboek.com | € 12,99

Klooster! kalender

Een scheurkalender met iedere dag een mooie tekst van een kloosterling voor een dagelijks momentje van bezinning.
www.adveniat.nl | € 15,00

Gerarduskalender

De bekende scheurkalender (eventueel met ophangschild) met op de achterkant moppen, gedichten, puzzels. Ook te downloaden voor op uw smartphone.
www.kloosterwittem.nl/gerarduskalender | via uw parochie (contactpersoon) | € 7,95 (exclusief schild)

Bijbelagenda

Een handige zakagenda met elke dag een Bijbeltekst en verder een heiligenkalender, gebedsintenties e.d.
www.adveniat.nl | € 8,95

Getuigen van licht zijn

Aan het begin van het liturgische B-jaar of Marcusjaar verscheen een nieuwe bundel met preken van mgr. Jan Hendriks bij de zondagse Schriftlezingen. In *Getuigen van het licht* verbindt onze bisschop het bevrijdende Woord van God met de zorgen en tranen van de wereld vanuit de hoop en het licht en de toekomst in Christus. Haal deze inspiratie in huis nu de kerk voor even wat verder weg is.

Getuigen van het licht | mgr. Jan Hendriks | ISBN 9789493161429
www.adveniat.nl | € 19,95

Na de kredietcrisis

De lezingen van diverse sprekers van het symposium 'Financiële ethiek na de kredietcrisis?', dat het Centrum voor de Sociale Leer van de Kerk op 4 september gehouden heeft in de kathedraal, zijn gebundeld om nog eens rustig na te lezen.

Financiële ethiek na de kredietcrisis bestellen: info@cslk.nl | € 13,59 (incl. verzendkosten)

Zwerven langs kloosters

Gastvrijheid is een christelijke kernwaarde voor kloosters. En veel mensen maken er gebruik van. Antoon Erfteemeijer beschrijft zijn persoonlijke ervaringen van zijn kloosterbezoeken en van kloosterlingen uit zijn eigen familieachtergrond. Sinds zijn studententijd is hij er regelmatig te gast. Zoals in het klooster van Egmond. De afbeeldingen in dit boekje zijn schilderijen van de auteur zelf.

Zwerven langs kloosters (Memoreeks) | Antoon Erfteemeijer
ISBN 9789056255206
www.valkhofpers.com | € 16,75

Vraag maar

Domme vragen bestaan niet, wel domme antwoorden. Of: je mag me altijd vragen. Kortom, het stellen van vragen is een van de belangrijkste vormen in de menselijke communicatie. In deze bundel zijn artikelen samengebracht die dit thema benaderen vanuit een veelheid aan religieuze en filosofische tradities. Van Socrates tot Jezus, van Thomas van Aquino tot Charles Taylor.

Vragen staat vrij | Archibald van Wieringen en Bart Koet | ISBN 9789089724007 | www.berneboek.com | € 24,95

IN DE ARMEN VAN MARIA

VIND TROOST, KRACHT EN STEUN
OP ONS MOOIE HEILIGDOM

IN DE ARMEN VAN MARIA

In deze moeilijke tijd waarin het coronavirus het bijna onmogelijk maakt om dierbaren te ontmoeten kunt u steun vinden bij Onze Lieve Vrouw ter Nood. Zij is onze trooster in bange dagen, ons licht in de duisternis, onze voorspreekster.

Vind troost, kracht en steun op ons mooie Heiligdom. Geheel binnen de coronamaatregelen kunt u onze Heilige Missen bezoeken, een kaarsje opsteken in een van de kapellen, even tot rust komen in gebed of een persoonlijk- of biechtgesprek voeren met een van onze priesters die dagelijks aanwezig zijn om u te steunen. Ook onze winkel 'Het Oesdom' is geopend.

Vele deuren zijn gesloten, maar onze deuren staan open voor u...

Bekijk voor uw bezoek alle informatie en updates via
OLVTERNOOD.NL

Foto: Carolien Hoogenboom

Kerstcupcakes

Wat heb je nodig?

180 gram boter, 135 gram suiker of zoetstof, 8 gram vanillesuiker, 4 eieren, 180 gram zelfrijzend bakmeel, beetje zout, mixer, diverse kleuren fondant (te koop in supermarkt en bakwinkels), gewassen handen, schort en misschien een beetje hulp van papa of mama.

Hoe gaan we het doen?

- 1 Handen goed wassen (altijd goed!) en doe je schort om.
- 2 Mix de boter, suiker, vanillesuiker, eieren en bakmeel met een handmixer of in de mixer, voeg een snufje zout toe.
- 3 Schep het mengsel in de cupcakevormpjes.
- 4 Plaats de gevulde cakevormpjes 20 minuten in een voorverwarmde oven op 170 graden.

Nu is het tijd voor het maken van de kerstfiguurtjes met fondant. Hoe maak ik de kerstfiguurtjes:

- 1 Maak een kegel van fondant.
- 2 Maak een lange sliert door fondant uit te rollen.
- 3 Draai de sliert om de kegel.
- 4 Maak een bolletje voor het hoofdje van jouw kerstfiguur en plaats het op de kegel.
- 5 Maak een doek of kroon voor op het hoofdje.
- 6 Maak een gezichtje met piepkleine oogjes van bolletjes en een heel dun sliertje voor de mond.
- 7 Bij een herder of Jozef kun je met een dun sliertje een koord voor om de hoofddoek maken.
- 8 Maak een staf voor de herders of een geschenk van de wijzen.

De versierde kerstcupcakes zijn klaar. Wat dan:

- 1 Presenteer ze op een mooie schaal op tafel.
- 2 Verzamel iedereen om samen een kopje thee/koffie, glas lekkers te drinken bij een cupcake.
- 3 Neem 2 cupcakes en pak ze leuk in en breng deze naar iemand in de straat of de buurt, die ook wel zo'n mooi versierde cupcake lekker vindt. Iemand die ziek is of alleen, of iemand die niet zo goed cupcakes kan bakken als jij.

Eerste Kerstdag om 15.00 uur kathedraal-TV: kijk hoe je deze speciale kerstcupcakes kunt maken. Doe je mee?

Win een mooie prijs

Maak een selfie met je cupcakes en mail deze met je naam, leeftijd en adres naar samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl. De vijf beste foto's ontvangen een leuke prijs. (Let op: deze foto's worden in de volgende *SamenKerk* geplaatst.)

SamenKerk is het magazine van het bisdom Haarlem-Amsterdam dat via alle katholieke parochies en kerklocaties in heel Noord-

Holland wordt verspreid. Daar vinden de bladen snel hun weg naar onze duizenden lezers.

Wilt u adverteren in *SamenKerk*? Neem contact op met samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl en informeer naar de mogelijkheden en onze gunstige tarieven.

VREEKER BEGRAAFPLAATSSERVICE

Met zorg betrokken

- Grafdelven
- Graven ruimen
- Op- en herbegraven
- Grafkelders
- Urnen bestemmingen
- Renoveren en herindelen
- Onderhoudswerkzaamheden
- Oplossingen voor grondwateroverlast
- Knekelputten
- Grafbekisting, loopplanken en transportkar

De Hout 47, 1607 HB Hem | T: 0228-544484 | F: 0228-544651
info@begraafplaatservice.nl | www.begraafplaatservice.nl

Agenda Wijzigingen voorbehouden

December 2020

25 DECEMBER Kerstmis | begin van het octaaf van Kerstmis

Januari 2021

1 JANUARI Nieuwjaarsdag | Wereldvrede

6 JANUARI Hoogfeest openbaring van de Heer Driekoningen

16 – 30 JANUARI Actie Kerkbalans
www.kerkbalans.nl

17 JANUARI Dag van het jodendom
www.dagvanhetjodendom.nl | zie pag. 23

17 – 24 JANUARI Week van gebed voor eenheid van christenen

www.weekvangebed.nl | #blijfinmijnliefde

24 JANUARI Landelijke online tiernegroepdag
www.jongkatholiek.nl

31 JANUARI WJD@home
www.jongekerk.nl | zie pag. 23

Februari 2021

11 FEBRUARI Gedachtenis O.L.V. van Lourdes
Wereldziekendag
www.ziekenapostolaat.nl

17 FEBRUARI Aswoensdag
begin van de Veertigdagentijd, begin van de bisschoppelijke vastenactie
www.vastenactie.nl

kerkbalans.nl

2021

Actie **Kerkbalans**

Geef vandaag voor de kerk van morgen